సతాం సంగతి రేవాత్ర సాధనం ప్రథమం స్మృతమ్ ॥ ౨౨ ॥ ద్వితీయం మత్కథాలాప స్తృతీయం మద్గుణేరణమ్। వ్యాఖ్యాతృత్వం మద్వచసాం చతుర్థం సాధనం భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ ఆచార్యోపాసనం భద్రే మద్బుద్ధ్యాఽమాయయా సదా। పఞ్చమం పుణ్య శీలత్వం యమాది నియమాదిచ ॥ ౨౪ ॥ నిష్ఠా మత్పూజనే నిత్యం షష్ఠం సాధన మీరితమ్ । మమ మంత్రోపాసకత్వం సాఙ్గం సప్తమ ముచ్యతే ॥ ౨౫ ॥ మద్భక్తేష్వధికా పూజా సర్వభూతేషు మన్మతిః । బాహ్యార్థేషు విరాగిత్వం శమాదిసహితం తథా ॥ ౨౬ ॥ అష్టమం నవమం తత్త్వ విచారో మమ భామిని । ఏవం నవవిధం భక్తేః సాధనం యస్య కస్యవా ॥ ౨౭ ॥ స్త్రియోవా పురుషస్యాపి తిర్యగ్యోనిగతస్యవా । భక్తి స్సంజాయతే ప్రేమ లక్షణా శుభలక్షణే ॥ ౨౮ ॥ భక్తౌసంజాతమాత్రాయాం మ త్తత్త్వానుభవ స్తదా । మమానుభవసిద్ధస్య ముక్తి స్తత్రైవ జన్మని । స్యాత్తస్మాత్కారణం భక్తి ర్మోక్షస్యేతి సునిశ్చితమ్ ॥ ౨౯ ॥ ప్రథమం సాధనం యస్య భవే త్తస్య క్రమేణతు । భవేత్సర్వం తతో భక్తిర్ముక్తి రేవ సునిశ్చితమ్ ॥ ౩౦ ॥ యస్మా న్మద్భక్తియుక్తాత్వం తతోఽహం త్వా ముపస్థితః॥ ౩౧॥ ఇతో మద్దర్శనా న్ముక్తి స్తవనా స్త్యత్ర సంశయః ॥ ౩౧ ॥ యదిజానాసి మేబ్రూహి సీతాకమలలోచనా । కుత్రాస్తే కేన వానీతా ప్రియా మే ప్రియదర్శనా ॥ ౩౩ ॥ శబర్యువాచ.— దేవ జానాసి సర్వజ్ఞ సర్వం త్వం విశ్వభావన । తథాఽపి పృచ్ఛసే యన్మాం లోకా ననుసృతః ప్రభో ॥ ౩౪ ॥ తతోఽహ మభిదాస్యామి సీతా యత్రాధునా స్థితా।రావణేన హృతా సీతా లఙ్కాయాం వర్తతేఽధునా ॥ ౩౫ ॥ ఇత స్సమీపే రామాస్తే పమ్పా నామ సరోవరమ్ । ఋశ్యమూకగిరి ర్నామ తత్సమీపే మహానగః ॥ ౩౬ ॥ చతుర్భి ర్మన్త్రిభి సార్ధం సుగ్రీవో వానరాధిపః। భీతభీత స్సదా తత్ర తిష్ఠ త్యతులవిక్రమః । వాలినశ్చ భయా ద్భ్రాతు స్తదగమ్య మృషే ర్భయాత్ । వాలిన స్తత్ర గన్తవ్యం తేన సంఖ్యం కురుప్రభో । సుగ్రీవేణ స సర్వం తే కార్యం సంపాదయిష్యతి ॥ ౩౭ ॥అహ మగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి తవాగ్రే రఘునన్దన ॥ ౩౮ ॥ముహూర్తం తిష్ఠ రాజేంద్ర యావ ద్దగ్ధ్వా కళేబరమ్। యాస్యామి భగవన్ రామ తవ విష్ణోః ప

రంపదమ్ ॥ ౪౦ ॥ ఇతి రామం సమామన్త్ర్య ప్రవివేశ హుతాశనమ్ । క్షణాన్నిర్ధూయసకలమవిద్యాకృతబంధనమ్।
రామప్రసాదాచ్ఛబరీ మోక్షంప్రాపాతిదుర్లభమ్ ॥ ౪౧॥ కిందుర్లభం జగన్నాథే శ్రీరామే భక్తవత్సలే ।
ప్రసన్నేఽధమజన్మాపి శబరీ ముక్తి మాపసా॥౪౨॥ కిం పున ర్బ్రాహ్మణాముఖ్యాః పుణ్యాశ్శ్రీరా
మచింతకాః। ముక్తిం యాన్తీతి తద్భక్తి ర్ముక్తి రేవ న సంశయః ॥ ౪౩ ॥ భక్తి ర్ముక్తి విధాయినీ
భగవతః శ్రీరామచంద్రస్య హే । లోకాః కామదుఘాంఘ్రి పద్మయుగళం సేవధ్వమ
త్యుత్సుకాః । నానాజ్ఞానవిశేషమంత్రవితతిం త్యక్త్వా సుదూరే భృశమ్ । రామ
శ్యామతనుం స్మరారిహృదయే భాన్తంభజధ్వం బుధాః ॥ ౪౪ ॥ ❋

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వర సంవాదే,

ఆరణ్యకాణ్డే, దశమస్సర్గః స్సమాప్తః.

ఓం

శ్రీరామాయనమః.

శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణే

కిష్కింధాకాండప్రారంభః.

శ్రీమహాదేవఉవాచ, తతస్సలక్ష్మణోరామ శ్శనైః పమ్పాసరస్తటమ్ । ఆగత్య సరసాంశ్రేష్ఠం దృష్ట్వా వి
స్మయమాయయౌ ॥ ౧ ॥ క్రోశమాత్రం సువిస్తీర్ణమగాధామలశమ్బరమ్ । ఉత్ఫుల్లామ్బుజకల్హార కుముదోత్పలమం
డితమ్ ॥ ౨ ॥ హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకాదిశోభితమ్ । జలకుక్కుటకోయష్టి క్రౌఞ్చనాదోపనాదితమ్ ॥ 3 ॥ నా
నాపుష్పలతాకీర్ణం నానాఫలసమావృతమ్ । సతాంమనస్స్వచ్ఛజలం పద్మకింజల్కవాసితమ్ ॥ ౪ ॥ తత్రోపస్పృ
శ్యసలిలం పీత్వాశ్రమహరంవిభుః । సానుజస్సరసస్తీరే శీతలే నపథాయయౌ ॥ ౫ ॥ ఋశ్యమూకగిరేఃపార్శ్వే
గచ్ఛంతౌ రామలక్ష్మణౌ । ధనుర్బాణకరౌదాంతౌ జటావల్కలమండితౌ । పశ్యంతౌ వివిధాన్వృక్షా న్గిరేశ్శోభాం
సువిక్రమౌ ॥ ౬ ॥ సుగ్రీవస్తు గిరేర్మూర్ధ్ని చతుర్భి స్సహ వానరైః । స్థిత్వా దదర్శ తౌ యాన్తా వారురోహ గిరేశ్శిరః ॥
౭ ॥ భయా దాహ హనూమన్తం కౌతౌ వీరవరౌ సఖే । గచ్ఛ జానీహి భద్రంతే వటు ర్భూత్వా ద్విజాకృతిః ॥ ౮ ॥

వాలినా ప్రేషితౌ కింవా మాం హన్తుం సముపాగతౌ । తాభ్యాం సమ్భాషణం కృత్వా జానీహి హృదయం తయోః ॥
౯ ॥ యది తౌ దుష్టహృదయౌ సంజ్ఞాం కురు కరాగ్రతః । వినయావనతో భూత్వా ఏవం జానీహి నిశ్చయమ్ ॥ ౧౦ ॥
తథేతి వటురూపేణ హనూమాన్ సముపాగతః । వినయావనతో భూత్వా రామం నత్వేద మబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ కౌ యు
వాం పురుషవ్యాఘ్రౌ యువానౌ వీరసమ్మతౌ । ద్యోతయన్తౌ దిశ స్సర్వాః ప్రభయా భాస్కరావివ ॥ ౧౨ ॥ యు
వాం త్రైలోక్యకర్తారావితి భాతి మనో మమ । యువాం ప్రధానపురుషౌ జగద్ధేతూ జగన్మయౌ ॥ ౧౩ ॥ మాయ
యా మానుషాకారౌ చరన్తావివ లీలయా । భూభారహరణార్థాయ భక్తానాం పాలనాయచ ॥ ౧౪ ॥ అవతీర్ణావిహ
పరౌ చరన్తౌ క్షత్రియాకృతీ । జగత్ స్థితిలయా సర్గం లీలయా కర్తు ముద్యతౌ ॥ ౧౫ ॥ స్వతన్త్రౌ ప్రేరకౌ సర్వ
హృదయస్థా విహేశ్వరౌ । నరనారాయణౌ లోకే చరన్తావితి మే మతిః ॥ ౧౬ ॥ శ్రీరామో లక్ష్మణం ప్రాహ పశ్యై
నం వటురూపిణమ్ । శబ్దశాస్త్ర మశేషేణ శ్రుతం నూన మనేకధా ॥ ౧౭ ॥ అనేన భాషితంకృత్స్నం న కించి దపశబ్ది
తమ్ । తతః ప్రాహ హనూమన్తం రాఘవో జ్ఞానవిగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ అహం దాశరథీ రామ స్త్వయం మే లక్ష్మ
ణోనుజః । సీతయా భార్యయాసార్ధం పితుర్వచనగౌరవాత్ ॥ ౧౯ ॥ ఆగత స్తత్ర విపినే స్థితోహం దణ్డకే ద్విజ । త
త్ర భార్యాహృతాసీతా రక్షసా కేనచిన్మమ ॥ ౨౦ ॥ తా మన్వేష్టు మిహాయాతౌ త్వం కో వాకస్యవావద । వటురువా
చ॥ సుగ్రీవో నామ రాజా యో వానరాణాం మహామతిః । చతుర్భిర్మన్త్రిభి స్సార్ధం గిరిమూర్ధని తిష్ఠతి ॥ ౨౧ ॥
భ్రాతా కనీయా న్సుగ్రీవో వాలినః పాపచేతసః । తేన నిష్కాసితో భార్యా హృతా తస్యోహ వాలినా ॥ ౨౨ ॥ తద్భయా
దృశ్య మూకాఖ్యం గిరి మాశ్రిత్య సంస్థితః । అహం సుగ్రీవ సచివో వాయుపుత్రో మహామతే ॥ ౨౩ ॥ హనుమా న్నామ
విఖ్యాతో హ్యఞ్జనాగర్భ సంభవః । తేనసఖ్యం త్వయాయుక్తం సుగ్రీవేణ రఘూత్తమ ॥ ౨౪ ॥ భార్యాపహారిణం హన్తుం
సహాయస్తే భవిష్యతి । ఇదానీ మేవగచ్ఛామ ఆగచ్ఛ యది రోచతే ॥ ౨౫ ॥ శ్రీరామ ఉవాచ । అహమప్యాగత స్తేన సఖ్యం

కర్తుం కపీశ్వర । సఖ్యం తస్యాపి యత్కార్యం తత్కరిష్యామ్యసంశయమ్ ॥ ౨౫ ॥ హనుమాన్ స్వస్వరూపేణ స్థితో రామమథాబ్రవీత్ । ఆరోహ తౌ మమ స్కంధౌ గచ్ఛామః పర్వతోపరి ॥ ౨౬ ॥ యత్ర తిష్ఠతి సుగ్రీవో మన్త్రిభిర్వాలినో భయాత్ ॥ ౨౭ ॥ తథేతి తస్యారుహో హనుస్కంధం రామో౽థలక్ష్మణః ॥ ౨౮ ॥ ఉత్పపాత గిరేరూర్ధ్వం క్షణేనాదేవ మహాకపిః । వృక్షచ్ఛాయాం సమాశ్రిత్య స్థితౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౯ ॥ హనూమానపి సుగ్రీవముపగమ్య కృతాంజలిః । వ్యేతు తే భయమాయాతౌ రాజన్ శ్రీరామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౦ ॥ శీఘ్రముత్తిష్ఠ రామేణ సఖ్యం తే యోజితం మయా । అగ్నింసాక్షిణమారోప్య తేన సఖ్యం ద్రుతం కురు ॥ ౩౧ ॥ తతో౽తిహర్షాత్సుగ్రీవస్సమాగమ్య రఘూత్తమమ్ । వృక్షశాఖాం స్వయం ఛిత్త్వా విష్టరాయ దదౌ ముదా ॥ ౩౨ ॥ హనూమాన్లక్ష్మణాయాదాత్సుగ్రీవాయచలక్ష్మణః । హర్షేణ మహతా౽౽విష్టాస్సర్వఏవావతస్థిరే ॥ ౩౩ ॥ లక్ష్మణస్త్వబ్రవీత్సర్వం రామవృత్తాంతమాదితః । వనవాసాభిగమనం సీతాహరణమేవచ ॥ ౩౪ ॥ లక్ష్మణోక్తం వచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవో రామమబ్రవీత్ । అహం కరిష్యే రాజేంద్ర సీతాయాః పరిమార్గణమ్ ॥ ౩౫ ॥ సాహాయ్యమపి తే రామ కరిష్యే శత్రుఘాతినః । శృణు రామ మయాదృష్టం కించిత్తే కథయామ్యహమ్ ॥ ౩౬ ॥ ఏకదా మంత్రిభిస్సార్ధం స్థితో౽హం గిరిమూర్ధని । విహాయసా నీయమానాం కేనచిత్ప్రమదోత్తమామ్ ॥ ౩౭ ॥ క్రోశంతీం రామరామేతి దృష్ట్వా౽స్మత్పర్వతోపరి । ఆముచ్యాభరణాన్యాశు స్వోత్తరీయేణ భామినీ । నిరీక్ష్యాధః పరిత్యజ్య క్రోశంతీ తేన రక్షసా । నీతా౽హం భూషణాన్యాశు గుహాయాం మక్షిపం ప్రభో ॥ ౩౯ ॥ ఇదానీమపి పశ్య త్వం జానీహి తవ వా న వా ॥ ఇత్యుక్త్వా౽౽నీయ రామాయ దర్శయామాస వానరః ॥ ౪౦ ॥ విముచ్య రామస్తద్దృష్ట్వా హా సీతేతి ముహుర్ముహుః । హృది నిక్షిప్య తత్సర్వం రురోద ప్రాకృతో యథా ॥ ౪౧ ॥ ఆశ్వాస్య రాఘవం భ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ । అచిరేణైవ తే రామ ప్రాప్స్యతే జానకీ శుభా । వానరేంద్రసహాయేన హత్వా రావణమాహవే ॥ ౪౨ ॥ సుగ్రీవో౽ప్యాహ హే రామ ప్రతిజ్ఞాం కరవాణి తే । సమరే రావణం హత్వా తవ దాస్యామి జాన

కిష్కి॥౪౩॥ తతో హనూమాన్ప్రజ్వాల్య తయో రగ్నిం సమీపతః । తావుభౌ రామసుగ్రీవా వగ్నౌ సాక్షిణి తిష్ఠతి । బాహూ ప్రసార్య చాలింగ్య పరస్పర మకల్మషౌ ॥ ౪౪ ॥ సమీపే రఘునాథస్య సుగ్రీవ స్సముపావిశత్ । స్వోదంతం కథయామాస ప్రణయా ద్రఘునాయకే ॥ ౪౫ ॥ సఖే శృణు మమోదంతం వాలినా యత్కృతం పురా ॥ ౪౬ ॥ మయపుత్త్రో కథ మాయావీ నామ్నా పరమదుర్మదః । కిష్కింధాం సముపాగత్య వాలినం సముపాహ్వయత్ ॥౪౭ సింహనాదేన మహతా వాలీతు తదమర్షణః । నిర్యయౌ క్రోధతామ్రాక్షో జఘాన దృఢముష్టినా ॥ ౪౮ ॥ దుద్రావ తేన సంవిగ్నో జగామ స్వగుహాం ప్రతి । అనుదుద్రావ తం వాలీ మాయావిన మహం తథా। తతః ప్రవిష్ట మాలోక్య గుహాం మాయావినం రుషా ॥ ౪౯ ॥ వాలీ మామాహ తిష్ఠ త్వం బహిర్గచ్ఛామ్యహం గుహామ్ । ఇత్యుక్త్వావిశ్య స గుహాం మాస మేకం న నిర్యయౌ ॥ ౫౦ ॥ మాసా దూర్ధ్వం గుహాద్వారా న్నిర్గతం రుధిరం బహు । తద్దృష్ట్వా పరితప్తాంగో మృతో వాలీతి దుఃఖితః ॥ ౫౧ ॥ గుహాద్వారి శిలా మేకాం విధాయ గృహ మాగతః । తతో కబ్రవం మృతో వాలీ గుహాయాం రక్షసా హతః ॥ ౫౨ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా దుఃఖితా స్సర్వే మామనిచ్ఛన్త మప్యుత రాజ్యే కభిషేచనం చక్రు స్సర్వే వానరమన్త్రిణః ॥ ౫౩ ॥ శిష్టం తదా మయా రాజ్యం కశ్చిత్కాల మరిన్దమ । తత స్సమాగతో వాలీ మా మాహ పరుషం రుషా ॥ ౫౪ ॥ బహుధా భర్త్సయిత్వా మాం నిజఘానచ ముష్టిభిః । తతో నిర్గత్య సగరా దధావం పరయా భియా ॥ ౫౫ ॥ లోకా న్సర్వా న్పరిక్రమ్య ఋశ్యమూకం సమాశ్రితః। ఋషే శ్శాపభయా త్సోపి నాయాతీమం గిరిం ప్రభో॥ ౫౬ ॥ తదాది మమ భార్యాం స స్వయం భుంక్తే విమూఢధీః । అతో దుఃఖేన సంతప్తో హృతదారో హృతాశ్రయః॥౫౭॥ వసా మ్యద్య భవత్పాదసంస్పర్శా త్సుఖితో కస్మ్యహమ్ । మిత్రదుఃఖేన సంతప్తో రామో రాజీవలోచనః ॥ ౫౮ ॥ హనిష్యామి తవ ద్వేష్యం శీఘ్రం భార్యాపహారిణమ్ । ఇతి ప్రతిజ్ఞా మకరో త్సుగ్రీవస్య పుర స్తదా॥ ౫౯ ॥ సుగ్రీవోప్యాహ రాజేంద్ర వాలీ బలవతాం బలీ । కథం హనిష్యతి భవా న్దేవైరపి దురాసదమ్ ॥ ౬౦ ॥ శృణు తే కథయిష్యామి త

ద్బలం బలినాం వర । కదాచి ద్దుందుభిర్నామ మహాకాయో మహాబలః ॥ ౬౧ ॥ కిష్కింధా మగమ ద్రాత్రౌ మహామహిష రూపధృక్ । యుద్ధాయ వాలినం రాత్రౌ సమాహ్వయత భీషణః ॥ ౬౨ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా సహమానో ఽసౌ వాలీ పరమ కోపనః । మహిషం శృంగయో ర్ధృత్వా పాతయామాస భూతలే ॥ ౬౩ ॥ పాదే నైకేన తత్కాయమాక్రమ్యాస్య శిరో మహత్ । హస్తాభ్యాం భ్రామయం శ్ఛిత్వా తోలయి త్వాక్షిప ద్భువి ॥ ౬౪ ॥ పపాత తచ్ఛిరో రామ మతఙ్గాశ్రమసన్నిధౌ । యోజనా త్పతితం తస్మా న్మునే రాశ్రమమణ్డలే ॥ ౬౫ ॥ రక్తవృష్టిః పపాతోచ్చైర్దృష్ట్వా తాం క్రోధ మూర్ఛితః । మతంగో వాలినం ప్రాహ యద్యాగన్తాసి మేగిరిమ్ । ఇతః పరం భగ్నశిరా మరిష్యసి నసంశయః ॥ ౬౬ ॥ ఏవం శప్త స్తదారభ్య ఋశ్యమూకం న యాత్యసౌ ॥ ౬౭ ॥ ఏతద్ జ్ఞాత్వాహ మప్యత్ర వసామి భయవర్జితః । రామ పశ్య శిర స్తస్య దున్దుభేః పర్వతోపమమ్ ॥ ౬౮ ॥ తత్క్షేపణే యదాశక్త శ్శక్త స్త్వం వాలినో వధే । ఇత్యుక్త్వా దర్శయామాస శిర స్తద్గిరి సన్నిభమ్ ॥ ౬౯ ॥ దృష్ట్వా రామ స్స్మితం కృత్వా పాదాఙ్గుష్ఠేన చాక్షిపత్ । దశయోజన పర్యన్తం తదద్భుత మివా భవత్ ॥ ౭౦ ॥ సాధు సాధ్వితి తం ప్రాహ సుగ్రీవో మన్త్రిభి స్సహ । పునర ప్యాహ సుగ్రీవో రామం భక్తపరాయణమ్ ॥ ౭౧ ॥ ఏతే తాలా మహాసారా స్సప్త పశ్య రఘూత్తమ । ఏకైకం చాలయి త్వాసౌ నిష్పత్రాన్కురు తేఽక్షసా ॥ ౭౨ ॥ యదిత్వ మేకబాణేన విధ్వాచ్ఛిద్రం కరోషి చేత్ । హత స్త్వయా తదా వాలివి శ్వాసో మే ప్రజాయతే ॥ ౭౩ ॥ తథేతి ధనురాదాయ సాయకం తత్ర సన్దధే । బిభేద చ తదా రామ స్సప్త తాలాన్మహాబ లః ॥ ౭౪ ॥ తాలాన్సప్త వినిర్భిద్య గిరిం భూమిం చ సాయకః । పునరాగత్య రామస్య తూణీరే పూర్వవత్ స్థితః । తతోఽతి హృష్టః సుగ్రీవో రామమాహాతివిస్మితః ॥ ౭౫ ॥ దేవ త్వం జగతాం నాథః పరమాత్మా న సంశయః । మత్పూర్వకృతపు ణ్యౌఘై స్సఙ్గతోఽద్య మయా సహ ॥ ౭౬ ॥ త్వాం భజన్తి మహాత్మాన స్సంసారవినివృత్తయే । త్వాం ప్రాప్య మోక్షసచి వం ప్రార్థయేఽహం కథం భవమ్ ॥ ౭౭ ॥ దారాః పుత్రా ధనం రాజ్యం సర్వం త్వన్మాయయా కృతమ్ । అతోఽహం దే

తదేవేశ నాకాంక్షే కన్య త్వ ప్రసీద మే ॥౬౮॥ ఆనందానుభవం త్యక్త్వా ప్రాప్తోకహం భాగ్యగౌరవాత్ । మృదర్థం యథమా నేవ నిధాన మివ పశ్యతే ॥౬౯॥ అనాద్యవిద్యాసంసిద్ధం బన్ధనం ఛిన్న మద్య నః । యజ్ఞదాన తపః కర్మపూర్తేష్టాదిభి రప్యసౌ । న ఛిద్యతే పునర్భూయో భజతే సంసృతిః ప్రభో ॥౭౦॥ త్వత్పాదదర్శనా త్సద్యో నాశమేతి న సంశయః ॥౭౧॥ క్షణార్థమపి యచ్చిత్తం త్వయి తిష్ఠత్య చఞ్చలమ్ । తస్యాజ్ఞాన మనర్థానాం మూలం నశ్యతి తత్క్షణాత్ ॥౭౨॥ తత్తిష్ఠతు మనో రామ త్వయి నాన్యత్ర మే సదా ॥౭౩॥ రామ రామేతి యద్వాణీ మధురం గాయతి క్షణమ్ । స బ్రహ్మహా సురాపో వా ముచ్యతే సర్వ పాతకైః ॥౭౪॥ న కాంక్షే విజయం రామ న చ దారసుఖాదికమ్ । భక్తి మేవ సదా కాంక్షే త్వయి బన్ధవిమోచనీమ్ ॥౭౫॥ త్వన్మాయాకృతసంసార స్త్వదంశోఽహం రఘూత్తమ । స్వపాదభక్తి మాదిశ్య త్రాహి మాం భవసఙ్కటాత్ ॥౭౬॥ పూర్వం మిత్రార్యుదాసీనా స్త్వన్మాయావృతచేతసః । ఆసన్మేఽద్య భవత్పాదదర్శనా ద్దేవ రాఘవ । సర్వం బ్రహ్మైవ మే భాతి క్వ మిత్రం క్వ చ మే రిపుః ॥౭౭॥ యావ త్త్వన్మాయయా బద్ధ స్తావద్గుణవిశేషతా ॥౭౮॥ సా యావ దస్తి నానాత్వం తావద్భవతి నాన్యథా । యావ న్నానాత్వ మజ్ఞానా త్తావత్కాలకృతం భయమ్ ॥౭౯॥ అతోఽవిద్యా ముపాస్తే యః సోఽన్ధే తమసి మజ్జతి । మాయామూల మిదం సర్వం పుత్రదారాదిబన్ధనమ్ । అతోఽస్మా దయ మాయాం త్వం దాసీం తవ రఘూత్తమ ॥౮౦॥ త్వత్పాదపద్మార్పితచిత్తవృత్తి స్త్వన్నామసంగీతకథాసు వాణీ । త్వద్భక్తసేవానిరతౌ కరౌ మే । త్వదఙ్గసఙ్గం లభతాం మదఙ్గమ్ ॥౮౧॥ త్వన్మూర్తిభక్తా న్స్వగురుంచ చక్షుః । పశ్య త్వజస్రం స శృణోతు కర్ణః । త్వజ్జన్మకర్మాణి చ పాదయుగ్మం । వ్రజత్వజస్రం తవ మన్దిరాణి ॥౮౨॥ అఙ్గాని తే పాదరజోవిమిశ్ర తీర్థాని బిభర్తు త్వహిశత్రుకేతో । శిర స్త్వదీయం భవపద్మజాద్యై ర్జుష్టం పదం రామ నమ త్వజస్రమ్ ॥౮౩॥

శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే - ఉమామహేశ్వర సంవాదే- కిష్కిన్ధాకాణ్డే- ప్రథమస్సర్గః సమాప్తః.

ఇత్థం స్వాస్య పరిత్యక్త నిస్తాతా శేషకల్మషమ్। రామస్సుగ్రీవ మాలోక్య సస్మితం వాక్యమబ్రవీత్ ।మాయయా మోహకరీం తస్మిన్నుక్తవాన్ కార్యసిద్ధయే ॥ ౧॥ సఖే త్వదుక్తం యత్తన్మాం సత్యమేవ న సంశయః ॥ ౨॥ కింతు లోకా వదిష్యన్తి మాం కేవలం రఘునన్దనః। కృతవాన్ కిం కపీన్ద్రాయ సఖ్యం కృత్వాగ్నిసాక్షికమ్ ॥ ౩॥ ఇతి లోకాపవాదో మే భవిష్యతి న సంశయః। తస్మాదాహ్వయ భద్రం తే గత్వా యుద్ధాయ వాలినమ్ ॥ ౪ ॥ బాణేనైకేన తం హత్వా రాజ్యే త్వామభిషేచయే ॥ ౫ ॥ తథేతి గత్వా సుగ్రీవః కిష్కిన్ధోపవనం ద్రుతమ్। కృత్వా శబ్దం మహానాదం తమాహ్వయత వాలినమ్ ॥ ౬ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భ్రాతృనినదం రోషతామ్రవిలోచనః। నిర్జగామ గృహాచ్ఛీఘ్రం సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ ౭ ॥ తమాపతన్తం సుగ్రీవశ్శీఘ్రం వక్షస్యతాడయత్ ॥ ౮॥ సుగ్రీవమపి ముష్టిభ్యాం జఘాన క్రోధమూర్ఛితః। వాలీత మపి సుగ్రీవ ఏవం క్రుద్ధౌ పరస్పరమ్। అయుధ్యేతాం సైకరూపౌ దృష్ట్వా రామోఽతివిస్మితః ॥ ౯ ॥ న ముమోచ తదా బాణం సుగ్రీవవధశఙ్కయా ॥ ౧౦ ॥ తతో ద్రావ సుగ్రీవో వమన్ రక్తం భయాకులః। వాలీ స్వభవనం యాతః సుగ్రీవో రామమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ కిం మాం ఘాతయసే రామ శత్రుణా భ్రాతృరూపిణా। యది మద్ధననే వాఞ్ఛా త్వమేవ జహి మాం విభో ॥ ౧౧ ॥ ఏవం మే ప్రత్యయం కృత్వా సత్యవాదీ రఘూత్తమ। ఉపేక్షసే కిమర్థం మాం శరణాగతవత్సల ॥ ౧౨ ॥ శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం రామస్సాశ్రువిలోచనః। ఆలిఙ్గ్య మా స్మ శోకేస్త్వం దృష్ట్వా వామేకరూపిణౌ। మిత్రఘాతిత్వమాశఙ్క్య ముక్తవాన్నాయకం నహి ॥ ౧౩ ॥ ఇదానీమేవ తే చిహ్నం కరిష్యే భ్రమశాన్తయే ॥ ౧౪ ॥ గత్వాహ్వయ పునశ్శత్రుం హతం ద్రక్ష్యసి వాలినమ్। రామోహం త్వాం శపే భ్రాతర్లక్ష్మణేనాపి చైవ హి ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యాశ్వాస్య స సుగ్రీవం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్। సుగ్రీవస్య గళే పుష్పమాలామాముఞ్చ శోభితామ్ ॥ ప్రేషయస్వ మహాభాగ సుగ్రీవం వాలినం ప్రతి ॥ ౧౬ ॥ లక్ష్మణస్తు తదా బద్ధ్వా గచ్ఛ గచ్ఛేతి సాదరమ్ ॥ ప్రేషయామాస సుగ్రీవం సోఽపి గత్వా తథాకరోత్ । పునస్యద్భుతం నద కృత్వా

వాలిన. మాహ్వయత్ ॥ ౧౮ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా విస్మితో వాలి క్రోధేన మహతా వృతః । బద్ధ్వా పరికరం సన్నద్ధో గంతుముపచక్రమే ॥ ౧౯ ॥ గచ్ఛన్తం వాలినం తారా గృహీత్వా నిషిషేధ తమ్ । న గన్తవ్యం త్వయేదానీం శంకా మే హృది జాయతే ॥ ౨౦ ॥ ఇదానీమేవ తే భగ్నః పున రాయాతి సత్వరః । సహాయో బలవాం స్తస్య కశ్చి న్నూనం సమాగతః ॥ ౨౧ ॥ వాలీ తా మాహ హే సుభ్రు శఙ్కా తే వ్యేతు తద్గతా । ప్రియే కరం పరిత్యజ్య గచ్ఛ గచ్ఛామి తం రిపుమ్ ॥ ౨౨ ॥ హత్వా శీఘ్రం సమాయాస్యే సహాయ స్తస్య కో భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ సహాయో యది సుగ్రీవ స్తతో హత్వోభయం క్షణాత్ । ఆయాస్యే మానుష శ్శూరః కథం తిష్ఠే ద్గృహే రిపుమ్ । జ్ఞాత్వా ప్యాహ్వయమానం హి హత్వా యాస్యామి సుందరి ॥ ౨౪ ॥ తారోవాచ ॥ మత్తోప్య చ్ఛృణు రాజేన్ద్ర శ్రుత్వా కురు యథోచితమ్ । అహ మా మఙ్గదః పుత్రో మృగయాయాం శ్రుతం వచః ॥ ౨౫ ॥ అయోధ్యాధిపతిశ్శ్రీమాన్ రామో దాశరథిః కిల । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా భార్యయా సహ ॥ ౨౬ ॥ ఆగతో దణ్డకారణ్యం తత్ర సీతా హృతా కిల । రావణేన సహ భ్రాత్రా మార్గమాణోఽథ జానకీమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఆగతో ఋశ్యమూకాద్రిం సుగ్రీవేణ సమాగతః । చకార తేన సుగ్రీవ స్సఖ్యం చానలసాక్షికమ్ ॥ ౨౮ ॥ ప్రతిజ్ఞాం కృతవాన్ రామ స్సుగ్రీవాయ సలక్ష్మణః । వాలినం సమరే హత్వా రాజానం త్వాం కరోమ్యహమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఇతి నిశ్చిత్య తౌ యాతౌ నిశ్చితం శృణు మద్వచః । ఇదానీమేవ తే భగ్నః కథం పున రుపాగతః ॥ ౩౦ ॥ అత స్త్వం సర్వథా వైరం త్యక్త్వా సుగ్రీవ మానయ । యౌవరాజ్యేఽభిషిఞ్చాశు రామం త్వం శరణం వ్రజ ॥ ౩౧ ॥ పాహి మాం మఙ్గదం రాజ్యం కులం చ హరిపుఙ్గవ । ఇత్యుక్త్వా ప్రముఖీ తారా పాదయోః ప్రణిపత్య తమ్ ॥ ౩౨ ॥ హస్తాభ్యాం చరణౌ ధృత్వా రురోద భయవిహ్వలా । తా మాలిఙ్గ్య తదా వాలీ సస్నేహ మిద మబ్రవీత్ ॥ ౩౩ ॥ స్త్రీ స్వభావా ద్బిభేషి త్వం ప్రియే నాస్తి భయం మమ । రామో యది సమాయాతో లక్ష్మణేన సమం ప్రభుః ॥ ౩౪ ॥ తదా రామేణ మే స్నేహో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౩౫ ॥ రామో నారాయణస్సా

త్వా దశదిశ్యో కపిలపుంగవః । భూభారహరణార్థాయ జనితం పూర్వం మయా నఘ। స్వపక్షః పరపక్షో వా నాస్త్యస్య
పరాత్మనః ॥ ౩౭ ॥ అనేనాహం గృహీతం సాధ్వి సత్వా త చ్చరణామ్బుజమ్ । భజతోఽను భజత్యేష భక్తిగమ్యః సురేశ్వ
రః ॥ ౩౮ ॥ యది స్వయం సమాయాతి సుగ్రీవో హన్మితం క్షణాత్ । యద్యుక్తం యౌవరాజ్యాయ సుగ్రీవస్యాభిషేచ
నమ్ ॥ ౩౯ ॥ కథం మామనయానాథ కథితం రిపుణా ప్రియే । శోకోఽహం సర్వలోకానాం పక్షో భ
లమతే, ౪౦ ॥ భీతభీత మిదం వాక్యం కథం వాలీ వదేత్ప్రియే । తస్మాచ్ఛోకం పరిత్యజ్య తిష్ఠ సున్దరి వేశ్మని ॥ ౪౧ ॥
వ మామాశ్వాస్య తారాం తాం శోచన్తీం మత్తలోచనామ్ । గతో వాలీ సముద్యుక్తః సుగ్రీవస్య వధాయ సః ॥ ౪౨ ॥
దృష్ట్వా వాలిన మాయాన్తం సుగ్రీవో భీమవిక్రమః । ఉత్పపాత గలే బద్ధ పుష్పమాలః పతఙ్గవత్ ॥ ౪౩ ॥ ముష్టిభ్యాం
తాడయామాస వాలినం సోఽపి తం తథా । అహన్వాలీచ సుగ్రీవం సుగ్రీవో వాలినం తథా ॥ ౪౩ ॥ రామోఽపి
కథ యన్నేవ సుగ్రీవో యుయుధే యుధి । ఇత్యేవం యుధ్యమానౌ తౌ దృష్ట్వా రామః ప్రతాపవాన్ ॥ ౪౪ ॥ బా
ణ మాదాయ తూణీరా దైన్ద్రం ధనుషి సం దధే । ఆకృష్య కర్ణపర్యన్త మదృశ్యో వృక్షషణ్డగః ॥ ౪౫ ॥ నిరీక్ష్య వాలి
నం వక్ష్యం తద్ధృదయం హరిః । ఉత్ససర్జాశని సమం మహావేగం మహాబలః ॥ ౪౬ ॥ బిభేద స శరో వక్షో వాలినః
కమ్పయన్మహీమ్ । ఉత్పపాత మహాశబ్దం ముఞ్చన్నిపపాతహ ॥ ౪౭ ॥ తదా ముహూర్తం నిస్సంజ్ఞో భూత్వా
చేతన మాప సః ॥ ౪౭ ॥ తతో వాలీ దదర్శాగ్రే రామం రాజీవలోచనమ్।ధనురాలమ్బ్య వామేన హస్తేనాన్యేన సా
యకమ్ । బిభ్రాణం చీరవసనం జటాముకుటధారిణమ్ । విశాలవక్షసం భ్రాజ ద్వనమాలావిభూషితమ్ । పీనచార్వాయత
భుజం నవదూర్వాదలచ్ఛవిమ్ ॥ సుగ్రీవలక్ష్మణాభ్యాంచ పార్శ్వయోః పరిసేవితమ్॥ ౫౦ ॥ విలోక్య శనకైః ప్రాహ
గర్హయన్ రాఘవం రుషా । కిం మయాకపకృతం రామ తవ యేన హతోఽస్మ్యహమ్ ॥ ౫౧ ॥ రాజధర్మ మవిజ్ఞాయ గర్హి
తం కర్మ తే కృతమ్ । వృక్షషణ్డే తిరోభూత్వా త్యజతా మయి సాయకమ్ ॥ ౫౨ ॥ యశః కిం లప్స్యసే రామ చోరవ

స్తూయసే సజ్జనైః । యది తు క్షత్రియదాయాదో మహాన్ ధర్మసముద్భవః ॥ ౪౩ ॥ యుద్ధం కృత్వా సమక్షం మే ప్రాప్స్య
సే త్వం ఫలం తదా । సుగ్రీవేణ కృతం కిం తే మయా వా న కృతం కిము ॥ ౪౪ ॥ రావణేన హృతా భార్యా తవ రామ మ
హావనే । సుగ్రీవం శరణం యాత స్తదర్థమితి శుశ్రుమ ॥ ౪౫ ॥ మత్తో రామ న జానీషే మద్బలం లోకవిశ్రుతమ్ । రావ
ణం సకులం బద్ధ్వా ససీతం లఙ్కయా సహ । ఆనయామి ముహూర్తార్థాద్యదీచ్ఛామి రాఘవ ॥ ౪౬ ॥ ధర్మిష్ఠ ఇతి లో
కేఽస్మిన్ కథ్యసే రఘునన్దన ॥ ౪౭ ॥ వానరం వ్యాధవద్ధత్వా ధర్మం కం లప్స్యసే వద । అభక్ష్యం వానరం మాంసం హ
త్వా మాం కిం కరిష్యసి ॥ ౪౮ ॥ ఇత్యేవం బహు భాషన్తం వాలినం రాఘవోఽబ్రవీత్ । ధర్మస్య గోప్తా లోకేఽస్మిం శ్చ
రామి సశరాసనః ॥ ౪౯ ॥ అధర్మకారిణం హత్వా సద్ధర్మం పాలయామ్యహమ్ ॥ ౫౦ ॥ దుహితా భగినీ భ్రాతుర్భా
ర్యా చైవ తథా స్నుషా । సమా యో రమతే తాసామేకామపి విమూఢధీః ॥ పాతకీ స తు విజ్ఞేయః స వధ్యో రాజభి
స్సదా ॥ ౫౧ ॥ త్వం తు భ్రాతుః కనిష్ఠస్య భార్యాయాం రమసే బలాత్ । అతో మయా ధర్మవిదా హతోఽసి వనగోచర ॥
౫౨ ॥ త్వం కపిత్వాన్న జానీషే మహాన్తో విచరన్తి యత్ । లోకం పునానా స్సఞ్చారై రతస్తాన్నాతిభావయేత్ ॥ ౫౩ ॥
తచ్ఛ్రుత్వా భయసంత్రస్తో జ్ఞాత్వా రామం రమాపతిమ్ । వాలీ ప్రణమ్య రభసా రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫౪ ॥ రామ
రామ మహాభాగ జానే త్వాం పరమేశ్వరమ్ । అజానతా మయా కించిదుక్తం తత్ క్షన్తుమర్హసి ॥ ౫౫ ॥ సాక్షాత్ త్వచ్ఛరఘాతేన వి శే
షేణ తవాగ్రతః । త్యజామ్యసూన్ మహాయోగిదుర్లభం తవ దర్శనమ్ ॥ ౫౬ ॥ యన్నామ వివశో గృహ్ణన్ మ్రియమాణః పరం ప
దమ్ । యాతి సాక్షాత్ స ఏవాద్య ముమూర్షోర్మే పురః స్థితః ॥ ౫౭ ॥ దేవ జానామి పురుషం త్వాం శ్రియం జానకీం శుభామ్ ।
రావణస్య వధార్థాయ జాతం త్వాం బ్రహ్మణార్థితమ్ ॥ ౫౮ ॥ అనుజానీహి మాం రామ యాన్తం త్వత్పదముత్తమమ్ ।
మమ తుల్యబలే బాలే అఙ్గదే త్వం దయాం కురు ॥ ౫౯ ॥ విశల్యం కురు మే రామ హృదయం పాణినా స్పృశన్ । తథే
తి బాణముద్ధృత్య రామః పస్పర్శ పాణినా । త్యక్త్వా తద్వానరం దేహం మమరేన్ద్రోఽభవత్ క్షణాత్ ॥ ౬౦ ॥ వాలీ

రఘూత్తమస్య రామస్య విసృష్టో రామేణ శీతలకరేణ సుఖాకరేణ । సద్యో విముచ్య కపిదేహమనన్యలభ్యం ప్రాప్తః పదం పరమహంసగణైర్దురాపమ్ ॥ ౭౧ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణే, ఉమామహేశ్వర సంవాదే, కిష్కింధాకాండే, ద్వితీయ స్సర్గః.

హతే వాలిని వీరేణ రామేణ పరమాత్మనా । దుద్రువుర్వానరా స్సర్వే కిష్కింధాం భయవిహ్వలాః ॥ ౧ ॥ తారామూచుర్మహాభాగే హతో వాలీ రణాజిరే । అఙ్గదం పరిరక్షాద్య మన్త్రిణః పరిచోదయ ॥ ౨ ॥ చతుర్ద్వారకవాటాదీన్బద్ధ్వా రక్షామహే పురీమ్ । వానరాణాంతు రాజాన మంగదం కురు భామిని ॥ ౩ ॥ నిహతం వాలినం శ్రుత్వా తారా శోకవిమూర్ఛితా । అతాడయత్స్వపాణిభ్యాం శిరో వక్షశ్చ భూరిశః ॥ ౪ ॥ కిమంగదేన రాజ్యేన నగరేణ ధనేన వా । ఇదానీమేవ నిధనం యాస్యామి పతినా సహ ॥ ౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా త్వరితా తత్ర రుదతీ ముక్తమూర్ధజా । యయౌ తారా శోకార్తా యత్ర భర్తృకళేబరమ్ ॥ ౬ ॥ పతితం వానరం దృష్ట్వా రక్తైః పాంసుభిరావృతమ్ । రుదతీ నాథ నాథేతి పతితా తస్య పాదయోః ॥ ౭ ॥ కరుణం విలపంతీ సా దదర్శ రఘునందనమ్ । రామ మాం జహి బాణేన యేన వాలీ హతస్త్వయా ॥ ౮ ॥ గచ్ఛామి పతిసాలోక్యం పతిర్మా మభికాంక్షతే । స్వర్గేఽపి న సుఖం తస్య మాం వినా రఘునందన ॥ ౯ ॥ పత్నీవియోగజం దుఃఖ మనుభూతం త్వయానఘ । వాలినే మాం ప్రయచ్ఛాశు పత్నీదానఫలం భజేత్ ॥ ౧౦ ॥ సుగ్రీవ త్వం సుఖం రాజ్యం ప్రాపితం వాలిఘాతినా । రామేణ రుమయా సార్ధం భుంక్ష్వ సాపత్న్యవర్జితమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇత్యేవం విలపంతీం తాం తారాం రామో మహామనాః । సాన్త్వయామాస దయయా తత్త్వజ్ఞానోపదేశతః ॥ ౧౨ ॥ కిం భీరు శోచసి వ్యర్థం శోకస్యావిషయం పతిమ్ । పతిస్తవాయం దేహో వా జీవో వా వద తత్త్వతః ॥ ౧౩ ॥ పఞ్చాత్మకో జడో దేహ స్త్వఙ్మాంసరుధిరాస్థిమాన్ । కాలకర్మగుణోత్పన్నః సోఽప్యాస్తేఽద్యాపి తే పురః ॥ ౧౪ ॥ మన్యసే జీవమాత్మానం జీవస్తర్హి నిరామయః । న జాయతే న మ్రియతే న తిష్ఠతి న గచ్ఛతి ॥ ౧౫ ॥ న స్త్రీ పుమాన్వా షణ్డో

మా శోచ స్వర్గతో ఽస్య యః । ఏక ఏవా ద్వితీయోఽసౌ మాఽకాశవ దలేపకః । నిత్యో జ్ఞానమయ శ్శుద్ధ స్సకథం శోక మర్హతి ॥ ౧౫ ॥ తారోవాచ.— దేహోఽచిత్ కాష్ఠవ ద్రామ జీవో నిత్య శ్చిదాత్మకః । సుఖదుఃఖాది సంబంధః కస్య స్యా ద్రామ మే వద ॥ ౧౬ ॥ శ్రీరామఉవాచ.— అహంకారాదిసంబంధో యావ ద్దేహేంద్రియై స్సహ । సంసార స్తావ దేవ స్యా దాత్మన స్త్వవివేకినః ॥ ౧౭ ॥ మిథ్యారోపితసంసారో న స్వయం వినివర్తతే । విషయా న్ధ్యాయమానస్య స్వప్నే మిథ్యాగమో యథా ॥ ౧౮ ॥ అనాద్యవిద్యాసంబంధా త్తత్కార్యాహంకృతే స్తథా । సంసారోఽపార్థకోఽపి స్యా ద్రాగద్వేషాదిసంకులః ॥ ౨౦ ॥ మన ఏవహి సంసారో బంధ శ్చైవ మన శ్శుభే । ఆత్మా మనస్సమానత్వ మేత్య తద్గత బంధభాక్ ॥ ౨౧ ॥ యథా విశుద్ధ స్స్ఫటికోఽలక్తకాదిసమీపగః । తత్త ద్వర్ణ యుతో భాతి వస్తుతో నాస్తి రంజనమ్ । బుద్ధీంద్రియాది సామీప్యా దాత్మన స్సంసృతి ర్బలాత్ ॥ ౨౨½ ॥ ఆత్మా స్వలింగం తు మనః పరిగృహ్య తదుద్భవాన్ । కామా న్జుష న్గుణై ర్బద్ధ స్సంసారే వర్తతేఽవశః ॥ ౨౩½ ॥ ఆదౌ మనోగుణా న్సృష్ట్వా తతః కర్మాణ్యనేకధా । శుక్లలోహితకృష్ణాని గతయ స్తత్సమానతః ॥ ౨౪½ ॥ ఏవం కర్మవశా జ్జీవో భ్రమ త్యాభూతసంప్లవమ్ ॥ ౨౫ ॥ సర్వోపసంహృతౌ జీవో వాసనాభి స్స్వకర్మభిః । అనాద్యవిద్యా వశగ స్తిష్ఠ త్యభినివేశతః ॥ ౨౬ ॥ సృష్టికాలే పునః పూర్వ వాసనామానసై స్సహ । జాయతే పునర ప్యేవం ఘటీయంత్ర మివావశః ॥ ౨౭ ॥ యదా పుణ్యవిశేషేణ లభతే సంగతిం సతామ్ । మద్భక్తానాం సుశాంతానాం తదా మద్విషయా మతిః ॥ ౨౮ ॥ మత్కథా శ్రవణే శ్రద్ధా దుర్లభా జాయతే తతః । తత స్స్వరూపవిజ్ఞాన మనాయాసేన జాయతే ॥ ౨౯ ॥ తదాచార్యప్రసాదేన వాక్యార్థజ్ఞానతః క్షణాత్ । దేహేంద్రియమనః ప్రాణాహంకృతిభ్యః పృథక్ స్థితమ్ ॥ ౩౦ ॥ స్వాత్మానుభవత స్సత్య మానంద్వాత్మాన మద్వయమ్ । జ్ఞాత్వా సద్యో భవే న్ముక్త స్సత్య మేవ మయోదితమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవం మయోదితం సమ్య గాలోచ్య యది వర్తసే । తస్య సంసారదుఃఖాని న స్పృశంతి కదాచన ॥ ౩౨ ॥ త్వమ ప్యేత న్మయా ప్రోక్త మాలోచయ విశుద్ధ

ధః । మమ్మ ప్రత్యేసేదుఃఖజాలై కర్మబన్ధాద్విమోక్ష్యసే॥౩౩॥పూర్వజన్మని తేసుభ్రు కృతామద్భక్తిరుత్తమా।అతస్స్వప్నేఽపిమే రూపం మోక్షదం దర్శితంశుభే ॥ ధ్యాత్వామమానిశమనిశ మాలోచయ మయోదితమ్ । ప్రవాహపతితం కార్యం కు ర్వత్యపినలిప్యసే ॥ ౩౫ ॥ శ్రీరామేణోదితంసర్వం శ్రుత్వా తారావిస్మితా। దేహాభిమానజంశోకం త్యక్త్వానత్వారఘూ త్తమమ్ । ఆత్మానుభవసన్తుష్టా జీవన్ముక్తాబభూవహ ॥ ౩౬ ॥ క్షణసఙ్గమమాత్రేణ రామేణపరమాత్మనా । అనాది బన్ధసంబద్ధా ముక్తాసావిగతకల్మషా ॥ ౩౭ ॥ సుగ్రీవోఽపిచతచ్ఛ్రుత్వా రామవక్త్రాద్వినిస్సృతమ్ । జహావజ్ఞానమఖిలం స్వస్థచిత్తోఽభవత్తదా ॥ ౩౮ ॥ తతస్సుగ్రీవమాహేదం రామోవానరపుఙ్గవమ్ ॥ ౩౯ ॥ భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య పుత్రేణ యద్యుక్తం సామ్పరాయికమ్ । కురు సర్వం యథా న్యాయం సంస్కారాది మమాజ్ఞయా ॥ ౪౦ ॥ తథేతి బహుభిః ప్లవగై స్సంస్కారైః పరిణీయతమ్ । వాలినం పుష్పకే క్షిప్త్వా సర్వరాజోపచారకైః ॥౪౧॥ భేరీదున్దుభినిర్ఘోషై ర్బ్రాహ్మణైర్మన్త్రిభిస్సహ । యూథపై ర్వానరైః పౌరై స్తారయా చాఙ్గదేనచ ॥ ౪౨ ॥ గత్వా చకార తత్సర్వం యథాశాస్త్రం ప్రయత్నతః । స్నాత్వా జగామ రామస్య సమీపం మన్త్రిభి స్సహ॥౪౩॥ నత్వా రామస్య చరణౌ సుగ్రీవః ప్రాహ హృష్టధీః । రాజ్యం ప్రశాధి రాజేన్ద్ర వానరాణాం సమృద్ధిమత్ ॥౪౪॥ దాసోఽహంతే పాదపద్మం సేవే లక్ష్మణవచ్చిరమ్। ఇత్యుక్తో రాఘవః ప్రాహ సుగ్రీవం సస్మితం వచః ॥ ౪౫ ॥ త్వమేవాహం న సన్దేహః శీఘ్రం గచ్ఛ మమాజ్ఞయా। పుర రాజ్యాధిపత్యే త్వం స్వాత్మాన మభిషేచయ ॥ ౪౬ ॥ నగరం న ప్రవేక్ష్యామి చతుర్దశ సమాస్సఖే । ఆగమిష్యతి మే భ్రాతా లక్ష్మణః పత్తనం తవ ॥ ౪౭ ॥ అఙ్గదం యౌవ రాజ్యేత్వ మభిషేచయ సాదరమ్ । అహంసమీపే శిఖరే పర్వతస్య సహానుజః ॥ ౪౮ ॥ వత్స్యామి వర్షదివసాం స్తత స్త్వంయత్నవాన్ భవ। కిఞ్చిత్కాలం పురే స్థిత్వా సీతాయాః పరిమార్గణే॥ ౪౯ ॥ సాష్టాఙ్గం ప్రణిపత్యాహ సుగ్రీవో రామపాదయోః।యదాజ్ఞాపయసే దేవ తత్తథైవ కరోమ్యహమ్॥ ౫౦ ॥ అనుజ్ఞాతస్తు రామేణ సుగ్రీవస్తు సలక్ష్మణః । గత్వా పురం తథా చక్రే యథా రామేణచోదితః ॥ ౫౧ ॥ సుగ్రీవ

...స ప్రాప్తో లక్ష్మ ... త్వా । అగస్త్యరాఘవం శీఘ్రం ప్రణిపత్య ప్రతస్థివాన్ ॥ ౫౩ ॥ తతో రామో జగామాశు లక్ష్మణేన సమన్వితః । ప్రవర్షణగిరేరూర్ధ్వం శిఖరం భూరివిస్తరమ్ ॥ ౫౪ ॥ తత్రైకం గహ్వరం దృష్ట్వా స్ఫాటికం దీప్తిమచ్ఛుభమ్ । వర్షవాతాతపసహం ఫలమూలసమీపగమ్ । వాసాయ రోచయామాస తత్ర రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౫౫ ॥ దివ్యమూలఫలపుష్పసంయుతే మౌక్తికోపమజలౌఘపల్వలే । చిత్రవర్ణమృగపక్షిశోభితే పర్వతే రఘుకులోత్తమోఽవసత్ ॥ ౫౬ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాణ్డే తృతీయస్సర్గః సమాప్తః

తత్ర వాల్మీకదినాని రామస్తే లయా మునిగుహాసు సంచరన్ । వన్యమూలఫలభోగతోషితో లక్ష్మణేన సహితోఽవసత్సుఖమ్ ॥ ౧ ॥ వారిముక్తజలపూర్ణనీరఘా నస్తడిత్పతనగర్జితార్ణవాః । వీక్ష్య విస్మయమగాద్ద్విజయూథాన్ దృశ్య వాహీతసుకావ్యసేతవాన్ ॥ ౨ ॥ నవఘనం సమాసాద్య హృష్టపుష్టా ఖగద్విజాః । చావంతః పరితో రామం ద్రష్టుం విస్మితాః పూర్వం । న చలంతి నవాన్యాస్తే స్థితా ఇవ మునీశ్వరాః ॥ ౪ ॥ రామం మానుషరూపేణ గిరికాననభూమిషు చరన్తం పరమాత్మానం జ్ఞాత్వా సిద్ధగణా భువి । మృగపక్షిగణా భూత్వా రామమేవానుసేవిరే ॥ ౫ ॥ సౌమిత్రిరేకదా రామమేకాన్తే ధ్యానతత్పరమ్ । సమాధివిరమే భక్త్యా ప్రణయాద్వినయాన్వితః ॥ ౬ ॥ అబ్రవీత్త్వత్తః శ్రోతుమిచ్ఛామి మమ । అనాద్యవిద్యాసంభూతసంశయో హృది సంస్థితః ॥ ౭ ॥ ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి క్రియామార్గేణ రాఘవ । భవదారాధనం లోకే యథా కుర్వన్తి యోగినః ॥ ౮ ॥ ఇదమేవ సదా ప్రాహుర్యోగినో ముక్తిసాధనమ్ । నారదోఽపి తథా వ్యాసో బ్రహ్మా కమలసంభవః ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మక్షత్రాదివర్ణానామాశ్రమాణాం చ మోక్షదమ్ । స్త్రీశూద్రాణాం చ రాజేన్ద్ర సులభం ముక్తిసాధనమ్ । తవ భక్తాయ మే భ్రాత్రే బ్రూహి లోకోపకారకమ్ ॥ ౧౦ ॥ శ్రీరామ ఉవాచ ॥ మమ పూజావిధానస్య నాన్తోఽస్తి రఘునన్దన । తథాపి వక్ష్యే సంక్షేపాద్యథావదనుపూర్వశః ॥ ౧౧ ॥

౧౧॥ స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ ద్విజత్వం ప్రాప్య మానవః । సకాశాత్సద్గురోర్మన్త్రం లబ్ధ్వా మద్భక్తిసంయుతః ॥
౧౨॥ తేన సన్దర్శితవిధిర్మామేవారాధయేత్సుధీః । హృదయే వానలే వార్చేత్ప్రతిమాదౌ విభావసౌ ॥ ౧౩ ॥ శా
లగ్రామశిలాయాం వా పూజయేన్మామతన్ద్రితః । ప్రాతః స్నానం ప్రకుర్వీత ప్రథమం దేహశుద్ధయే । వేదతన్త్రో
దితైర్మన్త్రైర్మృల్లేపనవిధానతః ॥ ౧౩౪ ॥ సన్ధ్యాదికర్మ నిత్యం తత్కుర్యాద్విధినా బుధః ॥ ౧౫ ॥ సఙ్కల్పమా
దౌ కుర్వీత సిద్ధ్యర్థం కర్మణాం సుధీః । స్వగురుం పూజయేద్భక్త్యా మద్బుద్ధ్యా పూజకో మమ ॥ ౧౬ ॥ శిలాయాం
స్నపనం కుర్యాత్ప్రతిమాసు ప్రమార్జనమ్ । ప్రసిద్ధైర్గన్ధపుష్పాద్యైర్మత్పూజా సిద్ధిదాయికా ॥ ౧౭ ॥ అమాయి
కోఽనువృత్త్యా మాం పూజయేన్నియతవ్రతః । ప్రతిమాదిష్వలఙ్కారః ప్రియో మే కులనన్దన ॥ ౧౮ ॥ అగ్నౌ య
జేత హవిషా భాస్కరే స్థణ్డిలే యజేత్ । భక్తేనోపహృతం ప్రీత్యా శ్రద్ధయా మమ వార్యపి ॥ ౧౯ ॥ కిం పునర్భ
క్ష్యభోజ్యాది గన్ధపుష్పాక్షతాదికమ్ । పూజాద్రవ్యాణి సర్వాణి సంపాద్యైవం సమాచరేత్ ॥ ౨౦ ॥ చైలాజినకుశైః స్వ
స్యాసనం పరికల్పయేత్ । తత్రోపవిశ్య దేవస్య సమ్ముఖే శుద్ధమానసః ॥ ౨౧ ॥ తతో న్యాసం ప్రకుర్వీత మా
తృకాం బహిరాన్తరమ్ । కేశవాది తతః కుర్యాత్తత్త్వన్యాసం తతః పరమ్ ॥ ౨౨ ॥ మన్మూర్తిపఞ్జరన్యాసం మన్త్ర
న్యాసం తతో న్యసేత్ । ప్రతిమాదావపి తథా కుర్యాన్నిత్యమతన్ద్రితః ॥ ౨౩ ॥ కలశం స్వపురో వామే క్షిపేత్పుష్పా
ది దక్షిణే ॥ ౨౩౪ ॥ అర్ఘ్యపాద్యప్రదానార్థం మధుపర్కార్థమేవ చ । తథైవాచమనార్థం తు న్యసేత్పాత్రచతుష్ట
యమ్ ॥ ౨౪ ॥ హృత్పద్మే భానువిమలే మత్కలాం జీవసంజ్ఞితామ్ । ధ్యాయేత్స్వదేహమఖిలం తయా వ్యాప్తమ
రిన్దమ । తామేవావాహయేన్నిత్యం ప్రతిమాదిషు మత్కలామ్ ॥ ౨౫ ॥ పాద్యార్ఘ్యాచమనీయాద్యైః స్నానవస్త్ర
విభూషణైః । యావచ్ఛక్యోపచారైర్వా త్వర్చయేన్మామమాయయా ॥ ౨౬ ॥ విభవే సతి కర్పూరకుఙ్కుమాగరుచన్ద
నైః । అర్చయేన్మన్త్రవన్నిత్యం సుగన్ధికుసుమైః శుభైః ॥ ౨౭ ॥ దశావరణపూజాం వై హ్యాగమోక్తాం ప్రకారయేత్ ।

రాజన్యైర్వోపచారైస్తు వైద్యైర్వాపి విస్తరైః ॥ ౨౯ ॥ త్రిర్ధమో పహరే న్నిత్యం త్రిర్ధానుగహ మీశ్వరః ।
హోమం కుర్యాత్ప్రయత్నేన విధినా మన్త్రకోవిదః ॥ ౩౦ ॥ అగస్త్యేనోక్త మార్గేణ కుణ్డే నాగమవిత్తమః ॥ జు
హుయా న్మూలమన్త్రేణ పుంసూక్తే నాథవా బుధః ॥ ౩౧ ॥ అథ వోపాసనాగ్నౌ వా చరుణా హవిషా తథా ॥ ౩౧½ ॥
తప్తజామ్బూనదప్రఖ్యం దివ్యాభరణభూషితమ్ । ధ్యాయే దనలమధ్యస్థం హోమకాలే సదాబుధః ॥ ౩౨ ॥ పార్షదే
భ్యో బలిం దత్వా హోమ శేషం సమాపయేత్ ॥ ౩౩ ॥ తతో జపం ప్రకుర్వీత ధ్యాయ న్మాం యతవాక్ స్మరన్ ।
ముఖవాసంచ తామ్బూలం దత్వా ప్రీతి సమన్వితః ॥ ౩౪ ॥ మదర్థే నృత్తగీతాది స్తుతిపాఠాది కారయేత్ ॥ ౩౫ ॥ ప్ర
ణమేద్దణ్డవద్భూమౌ హృదయే మాం నిధాయచ । శిర స్యాధాయ మద్దత్తం ప్రసాదం భావనామయమ్ । పాదాభ్యాం
మత్పదే మూర్ధ్ని గృహీత్వా భక్తిసంయుతః ॥ ౩౬ ॥ రక్ష మాం ఘోరసంసారదిత్యుక్త్వా ప్రణమే త్సుధీః । ఉద్వాస
యే ద్యథాపూర్వం ప్రత్యగ్జ్యోతిషి సంస్మరన్ ॥ ౩౭ ॥ ఏవ ముక్త ప్రకారేణ పూజయే ద్విధివద్యది । ఇహాముత్ర
చ సంసిద్ధిం ప్రాప్నోతి మదనుగ్రహాత్ ॥ ౩౮ ॥ మద్భక్తో యదిమా మేవం పూజాం చైవ దినేదినే । కరోతి మమ సా
రూప్యం ప్రాప్నోత్యేవ నసంశయః ॥ ౩౯ ॥ ఇదం రహస్యం పరమంచ పావనం మయైవ సాక్షాత్కథితం స
నాతనమ్ । పఠత్యజస్రం యదివా శృణోతి యః స సర్వపూజాఫలభాఙ్న సంశయః ॥ ౪౦ ॥ ఏవం పరాత్మా శ్రీ
రామః క్రియాయోగ మనుత్తమమ్ । పృష్టః ప్రాహ స్వభక్తాయ శేషాంశాయ మహాత్మనే ॥ ౪౧ ॥ పునః ప్రాకృత
వద్రామో మాయా మాలమ్బ్య దుఃఖితః । హా సీతేతి వద న్నైవ నిద్రాం లేభే కథంచన ॥ ౪౨ ॥ ఏతస్మిన్నన్తరే త
త్ర కిష్కిన్ధాయాం సుబుద్ధిమాన్ ॥ హనూమా న్ప్రాహ సుగ్రీవ మేకాన్తే కపినాయకమ్ ॥ ౪౩ ॥ శృణు రాజన్ప్రవ
క్ష్యామి తవైవ హిత ముత్తమమ్ । రామేణ తే కృతః పూర్వ ముపకారో హ్యనుత్తమః ॥ ౪౪ ॥ కృతఘ్నవత్త్వయా నూ
నం విస్మృతః ప్రతిభాతి మే । త్వత్కృతే నిహతో వాలీ వీరస్త్రైలోక్య సమ్మతః ॥ ౪౫ ॥ రాజ్యే ప్రతిష్ఠితోఽసి త్వం తా

తాం సౌమిత్రే నిధిలక్ష్యామ్ । సరామః పర్వతస్యాగ్రే భ్రాత్రా సహ వసన్ముదా ॥ ౪౬ ॥ త్వదాగమన మేకాగ్రో వీక్షతే కార్యగౌరవాత్ । త్వంతువానరభావేన స్త్రీసక్తో నావబుధ్యసే ॥ ౪౭ ॥ కరోమీతి ప్రతిజ్ఞాయ సీతాయాః పరిమార్గణమ్ । నకరోషి కృతఘ్నస్త్వం హన్యసే వాలివద్ధ్రువమ్ ॥ ౪౮ ॥ హనూమ ద్వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో భయవిహ్వలః । ప్రత్యువాచ హనూమంతం సత్యమేవ త్వయోదితమ్ ॥ ౪౯ ॥ శీఘ్రంకురు మదాజ్ఞాంత్వం వానరాణాం తరస్వినామ్ । సహస్రాణి దశేదానీం ప్రేషయాశు దిశో దశ ॥ ౫౦ ॥ సప్తద్వీపగతాన్సర్వా న్వానరా నానయంతు తే పక్షమధ్యే సమాయాంతు సర్వేవానరపుంగవాః ॥ ౫౧ ॥ యేపక్షమతివర్తంతే తేవధ్యా మేనసంశయః । ఇత్యాజ్ఞాప్య హనూమంతం సుగ్రీవో గృహమావిశత్ ॥ ౫౨ ॥ సుగ్రీవాజ్ఞాం పురస్కృత్య హనూమా న్మంత్రిసత్తమః । తత్క్షణే ప్రేషయామాస హరీన్దశదిశస్సుధీః ॥ ౫౩ ॥ అగణితగుణసత్త్వా న్వాయువేగప్రచారా । న్వనచరగణముఖ్యాన్పర్వతాకారరూపాన్ । పవనహితకుమారః ప్రేషయామాసదూతాన్ । నతిరభసతరాత్మా దానమానాదితృప్తాన్ ॥ ౫౪॥ ✿ ✿

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణే, ఉమామహేశ్వర సంవాదే,కిష్కింధాకాండే,చతుర్థస్సర్గస్సమాప్తః.

రామస్తు పర్వతస్యాగ్రే మణిసానౌ నిశాముఖే । సీతావిరహజంశోక మసహన్నిద మబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పశ్యలక్ష్మణ మేసీతా రాక్షసేన హృతాబలాత్ । మృతామృతా వానిశ్చేతుం నజానేఽద్యాపి భామినీమ్ ॥ ౨ ॥ జీవతీతి మమబ్రూయా త్కశ్చిద్వాప్రియకృత్సమే ॥ ౨౫ ॥ యదిజానా మితాంసాధ్వీం జీవంతీం యత్రకుత్రవా । హఠాదేవా హరిష్యామి సుధామివ పయోనిధేః ॥ ౩౫ ॥ ప్రతిజ్ఞాం శృణుమిత్రాత్త్వేనమే జనకాత్మజా । సీతాతం భస్మసాత్కుర్యాం సపుత్త్రబలవాహనమ్ ॥ ౪౫ ॥ హేసీతే చంద్రవదనే వసంతీ రాక్షసాలయే । దుఃఖార్తామామపశ్యంతీ కథం ప్రాణాన్ధరిష్యసి ॥ ౫౫ ॥ చంద్రోఽపి విధానువద్భాతి మమచంద్రాననాం వినా । చంద్రత్వం జానకీం స్పృష్ట్వా కరైర్మాం స్పృశ శీతలైః ॥ ౬౫ ॥ సుగ్రీవోఽపి దయాహీనో దుఃఖితం మాంనపశ్యతి ॥ ౭ ॥ రాజ్యం నిష్కంటకం ప్రాప్య స్త్రీభిః పరి

వృతో రతస్సః । కృతఘ్నో దృశ్యతే వ్యక్తం పానాసక్తోఽతికాముకః ॥ ౮ ॥ నాయాతి శరదం పశ్యన్నపి మార్గయితుం ప్రియామ్ । పూర్వోపకారిణం దుష్టః కృతఘ్నో విస్మృతో హి మామ్ ॥ ౯ ॥ హన్మి సుగ్రీవమప్యేవం సపురం సహ బాంధవమ్ । వాలి యథా హతో మేఽద్య సుగ్రీవోఽపి తథా భవేత్ ॥ ౧౦ ॥ ఇతి రుష్టం సమాలోక్య రాఘవం లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ । ఇదానీమేవ గత్వాహం సుగ్రీవం దుష్టమానసమ్ ॥ ౧౧ ॥ మామాజ్ఞాపయ హత్వైవ మాయాస్యే రామ తేఽన్తికమ్ । ఇత్యుక్త్వాథ ధనురాదాయ ఖడ్గతూణీరమేవ చ ॥ ౧౨ ॥ గన్తుముద్యతమావీక్ష్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । న హన్తవ్యస్త్వయా వత్స సుగ్రీవో మే ప్రియస్సఖా ॥ ౧౩ ॥ కిన్తు భీషయ సుగ్రీవం వాలివన్నిహనిష్యసే । ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాదాయ సుగ్రీవప్రతిభాషితమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఆగత్య పశ్చాద్యత్కార్యం తత్కరిష్యామ్యసంశయమ్ । తథేతి లక్ష్మణోఽగచ్ఛత్త్వరితో భీమవిక్రమః । కిష్కిన్ధాం ప్రతి కోపేన నిర్దహన్నివ వానరాన్ ॥ ౧౫ ॥ సర్వజ్ఞోఽపి సర్వసాక్ష్యపి విజ్ఞానాత్మాపి రాఘవః । సీతామనుశుశోచార్తః ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ ॥ ౧౬ ॥ బుద్ధ్యాదిసాక్షిణస్తస్య మాయాకార్యాతివర్తినః । రాగాదిరహితస్యాస్య తత్కార్యం కథముద్భవేత్ ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మణోక్తమృతం కర్తుం రాజ్ఞో దశరథస్య హి । తపసః ఫలదానాయ జాతో మానుషవేషధృక్ ॥ ౧౮ ॥ మాయయా మోహితాస్సర్వే జనా అజ్ఞానసంయుతాః । కథమేషాం భవేన్మోక్ష ఇతి విష్ణుర్వ్యచిన్తయత్ ॥ ౧౯ ॥ కథాం ప్రథయితుం లోకే సర్వలోకమలాపహామ్ । రామాయణాభిధాం రామో భూత్వా మానుషచేష్టకః ॥ ౨౦ ॥ క్రోధం మోహం చ కామం చ వ్యవహారార్థసిద్ధయే । తత్తత్కాలోచితం గృహ్ణన్ మోహయత్యవశాః ప్రజాః । అనురక్త ఇవాశేషగుణేషు గుణవర్జితః ॥ ౨౧ ॥ విజ్ఞానమూర్తిర్విజ్ఞానశక్తిస్సాక్ష్యగుణాన్వితః । అతః కామాదిభిర్నిత్యమవిలిప్తో యథా నభః ॥ ౨౨ ॥ విన్దన్తి మునయః కేచిజ్జానన్తి సనకాదయః । తద్భక్తా నిర్మలాత్మానస్సమ్యగ్జానన్తి నిత్యదా ॥ ౨౩ ॥ భక్తచిత్తానుసారేణ జాయతే భగవానజః ॥ ౨౪ ॥ లక్ష్మణోఽపి తదా గత్వా కిష్కిన్ధానగరాన్తికమ్ । జ్యాఘోషమకరోత్తీవ్రం భీ

...ర్వానరాః ॥ ౨౫ ॥ తం దృష్ట్వా ప్రాకృతాస్తత్ర వానరా వప్రమూర్ధని । చక్రుః కిలకిలాశబ్దం ధృతపాషాణపాణయః ॥ ౨౬ ॥ తాన్ దృష్ట్వా క్రోధతామ్రాక్షో వానరాన్ లక్ష్మణస్తదా । నిర్మూలాన్ కర్తుముద్యుక్తో ధనురానమ్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౭ ॥ తతశ్శీఘ్రం సమాపత్య జ్ఞాత్వా లక్ష్మణమాగతమ్ । నివార్య వానరాన్ సర్వానఙ్గదో మన్త్రిసత్తమః । గత్వా లక్ష్మణసామీప్యం ప్రణనామ స దణ్డవత్ ॥ ౨౮ ॥ తతోఽఙ్గదం పరిష్వజ్య లక్ష్మణః ప్రియవర్ధనః । ఉవాచ వత్స గచ్ఛ త్వం పితృవ్యాయ నివేదయ । మామాగతం రాఘవేణ చోదితం రౌద్రమూర్తినా ॥ ౩౦ ॥ తథేతి త్వరితం గత్వా సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్ । లక్ష్మణః క్రోధతామ్రాక్షః పురద్వారి బహిః స్థితః ॥ ౩౧ ॥ తచ్ఛ్రుత్వాతీవ సన్త్రస్తస్సుగ్రీవో వానరేశ్వరః । ఆహూయ మన్త్రిణాం శ్రేష్ఠం హనూమన్తమథాబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ గచ్ఛ త్వమఙ్గదేనాశు లక్ష్మణం వినయాన్వితః । సాన్త్వయన్ కోపితం వీర శనైరానయ మన్దిరమ్ ॥ ౩౩ ॥ ప్రేషయిత్వా హనూమన్తం తారామాహ కపీశ్వరః ॥ ౩౪ ॥ త్వం గచ్ఛ సాన్త్వయన్తీ తం లక్ష్మణం మృదుభాషితైః । శాన్తమన్తఃపురం నీత్వా పశ్చాద్దర్శయ మేఽనఘే ॥ ౩౫ ॥ భవత్వితి తతస్తారా మధ్యకక్షం సమావిశత్ । హనూమానఙ్గదేనైవ సహితో లక్ష్మణాన్తికమ్ ॥ ౩౬ ॥ గత్వా ననామ శిరసా భక్త్యా స్వాగతమబ్రవీత్ । ఏహి వీర మహాభాగ భవద్గృహమశఙ్కితమ్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రవిశ్య రాజదారాదీన్ దృష్ట్వా సుగ్రీవమేవ చ । యదాజ్ఞాపయసే పశ్చాత్తత్సర్వం కరవాణి భోః ॥ ౩౮ ॥ ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం భక్త్యా కరే గృహ్య స మారుతిః । ఆనయామాస నగరమధ్యాద్రాజగృహం ప్రతి ॥ ౩౯ ॥ పశ్యంస్తత్ర మహాభాగ్యం యూథపానాం సమన్తతః । జగామ భవనం రాజ్ఞః సురేన్ద్రభవనోపమమ్ ॥ ౪౦ ॥ మధ్యకక్షే గతా తత్ర తారా తారాధిపాననా । సర్వాభరణసమ్పన్నా మదరక్తాన్తలోచనా ॥ ౪౧ ॥ ఉవాచ లక్ష్మణం తారా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ । ఏహి దేవర భద్రం తే సాధుస్త్వం భక్తవత్సలః ॥ ౪౨ ॥ కిమర్థం కోపమాకార్షీః భృత్యే భృత్యే కపీశ్వరే । బహుకాలమనాశ్వాసం దుఃఖమేవానుభూతవాన్ ॥ ౪౩ ॥ ఇదానీం...

దుఃఖాభూద్భవద్భిరభిరక్షితః । భవత్ప్రసాదాత్సుగ్రీవః ప్రాప్తసౌఖ్యో మహామతిః ॥ ౪౪ ॥ కామాసక్తో రఘు
పతే నైవాపశ్యన్నాగతో హరిః । ఆగమిష్యంతి హరయో నానాదేశగతాః ప్రభో ॥ ౪౫ ॥ ప్రేషితా దశసాహస్రా హరయో
రఘుసత్తమ । ఆనేతుం వానరాన్ దిగ్భ్యో మహాపర్వతసన్నిభాన్ ॥ ౪౬ ॥ సుగ్రీవస్స్వయమాగత్య సర్వవానర
యూథపైః । వధయిష్యతి దైత్యౌఘాన్ రావణంచ హనిష్యతి ॥ ౪౭ ॥ త్వయైవ సహితోఽద్యైవ గన్తా వానరపుంగవః ॥
౪౭½ ॥ పశ్యాంతర్భవనం తత్ర పుత్రదారసుహృద్వృతమ్ ॥ ౪౮ ॥ దృష్ట్వా సుగ్రీవమభయం దత్త్వానయస్వ హైవ
తే ॥ ౪౮½ ॥ తారాయా వచనం శ్రుత్వా కృతక్రోధోఽథ లక్ష్మణః । జగామాంతః పురం యత్ర సుగ్రీవో వానరేశ్వ
రః ॥ ౪౯½ ॥ రామమాలింగ్య సుగ్రీవః పర్యంకే పర్యవస్థితః ॥ ౫౦ ॥ దృష్ట్వా లక్ష్మణమత్యర్థముత్పపాతాతిభీతవత్ ।
తం దృష్ట్వా లక్ష్మణః క్రుద్ధో మదవిహ్వలితేక్షణమ్ । సుగ్రీవం ప్రాహ దుర్వృత్త విస్మృతోఽసి రఘూత్తమమ్ । వాలీ
యేన హతో వీర స బాణోఽద్య ప్రతీక్షతే ॥ ౫౨ ॥ త్వమేవ వాలినో మార్గం గమిష్యసి మయా హతః । ఏవమత్యంత
పరుషం వదంతం లక్ష్మణం తదా ॥ ౫౩ ॥ ఉవాచ హనుమాన్వీరః కథమేవం ప్రభాషసే । త్వత్తోఽధికతరో రామే భ
క్తోఽయం వానరాధిపః ॥ ౫౪ ॥ రామకార్యార్థమనిశం జాగర్తి నతు విస్మృతః । ఆగతాః పరితః పశ్య వానరాః కోటి
శః ప్రభో ॥ ౫౫ ॥ గమిష్యంత్యచిరేణైవ సీతాయాః పరిమార్గణమ్ । సాధయిష్యతి సుగ్రీవో రామకార్యమశేషతః ॥ ౫౬ ॥
శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ । సుగ్రీవోఽప్యర్ఘ్యపాద్యాద్యైర్లక్ష్మణం సంప్రపూజయత్ ॥ ౫౭ ॥
ఆలింగ్య ప్రాహ రామస్య దాసోఽహం తేన రక్షితః । రామస్స్వతేజసా లోకాన్ క్షణార్ధేనైవ జేష్యతి ॥ ౫౮ ॥ సహాయ
మాత్రమేవాహం వానరైస్సహితః ప్రభో । సౌమిత్రిరపి సుగ్రీవం ప్రాహ కించిన్మయోదితమ్ ॥ ౫౯ ॥ తత్క్షమస్వ మ
హాభాగ ప్రణయాద్భాషితం మయా । గచ్ఛామోఽద్యైవ సుగ్రీవ రామస్తిష్ఠతి కాననే ॥ ౬౦ ॥ ఏకఏవాతి దుఃఖార్తో
జానకీవిరహాత్ప్రభుః । తథేతి రథమారుహ్య లక్ష్మణేన సమన్వితః ॥ ౬౧ ॥ వానరైస్సహితో రాజా రామమేవాన్వపద్య

[॥౬౨॥ శ్వేతమృదం గృహీత్వా ముఖ్యవానరైః శ్వేతాతపత్రైర్వ్యజనైశ్చ శోభితః । నీలాఙ్గదాద్యైస్సహ సుమతృప్తిధారైస్స మావృతో రాఘవ మభ్యగాద్ధరిః ॥ ౬౩ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, కిష్కింధాకాణ్డే, పఞ్చమస్సర్గః, స్సమాప్తః.

దృష్ట్వా రామం సమాసీనం గుహాద్వారి శిలాతలే । శైలాజినధరం శ్యామం జటామౌలి విరాజితమ్ ॥౧॥ విశాలనయనం శాన్తం స్మితచారుముఖామ్బుజమ్ । సీతా విరహసంతప్తం పశ్యన్తం మృగపక్షిణః ॥ ౨ ॥ రథా దవరుహ్య తూర్ణం వేగాత్సుగ్రీవలక్ష్మణౌ । రామస్య పాదయోరగ్రే పేతతుర్భక్తిసంయుతౌ ॥ ౩ ॥ రామస్సుగ్రీవ మాలిఙ్గ్య పృష్ట్వా నామయ మన్తికే । స్థాపయిత్వా యథా న్యాయం పూజయామాస ధర్మవిత్ ॥ ౪ ॥ తతోఽబ్రవీద్విభుం శ్రీమాన్ సుగ్రీవో భక్తినమ్రధీః । దేవ పశ్య సమాయాన్తీం వానరాణాం మహాచమూమ్ ॥౫॥ కులాచలాద్రిశంభూతా మేరుమన్దరసన్నిభాః । నానాద్వీపసరిచ్ఛైలవాసినః పర్వతోపమాః ॥ ౬॥ అసంఖ్యాతా స్సమాయాన్తి హరయః కామరూపిణః । సర్వే దేవాంశసంభూతా స్సర్వే యుద్ధ విశారదాః ॥ ౭ ॥ అత్ర కేచి ద్గజబలాః కేచి ద్దశగజోపమాః । గజాయుత బలాః కేచి దన్యేఽమితబలాః ప్రభో ॥ ౮ ॥ కేచి దఞ్జన కూటాభాః కేచి త్కనక సన్నిభాః । కేచి ద్రక్తాన్తవదనా దీర్ఘవాలాస్తథాపరే ॥ ౯ ॥ శుద్ధస్ఫటికసంకాశాః కేచిద్రాక్షససన్నిభాః । గర్జన్తః పరితో యాన్తి వానరా యుద్ధకాంక్షిణః ॥ ౧౦ ॥ త్వదాజ్ఞాకారిణ స్సర్వే ఫలమూలాశనాః ప్రభో ॥౧౧॥ ఋక్షాణా మధిపో వీరో జామ్బవా న్నామబుద్ధిమాన్ । ఏష తిష్ఠతి ఋక్షాణాం శ్రేష్ఠః కోటిభల్లూక బృన్దపః ॥ ౧౨ ॥ హనుమానేష విఖ్యాతో మహాసత్త్వపరాక్రమః । వాయుపుత్రోఽతితేజస్వీ మన్త్రీ బుద్ధిమతాం వరః ॥ ౧౩ ॥ నలో నీలశ్చ గవయో గవాక్షో గన్ధమాదనః ॥ ౧౪ ॥ శరభో మైన్దో ద్వివిదో గజః పనసవీరచ । వలీముఖో దధిముఖః సుషేణస్తార ఏవచ ॥ ౧౫ ॥ కేసరీచ మహాసత్త్వః పితా హనుమతో బలీ । ఏతే మే యూథపా రామ ప్రాధాన్యేన ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౬ ॥ మహాత్మానో మహావీర్యా శ్శక్రతుల్య పరాక్రమాః

ణాః । ఏతే ప్రత్యేకతః కోటికోటివానరయూథపాః ॥౧౭॥ తవాజ్ఞాకారిణః సర్వే సర్వే దేవాంశసంభవాః । ఏష వాలిసుతః శ్రీమానంగదో నామ విశ్రుతః । వాలితుల్యబలో వీరో రాక్షసానాం బలాన్తకః ॥౧౮॥ ఏతే చాన్యే చ బహవస్త్వదర్థే త్యక్తజీవితాః । యోద్ధారః పర్వతాగ్రైశ్చ నిపుణాః శత్రుఘాతనే ॥౧౯॥ ఆజ్ఞాపయ రఘుశ్రేష్ఠ సర్వే తే వశవర్తినః ॥౨౦॥ రామః సుగ్రీవమాలింగ్య హర్షపూర్ణాశ్రులోచనః । ప్రాహ సుగ్రీవ జానాసి సర్వం త్వం కార్యగౌరవమ్ ॥౨౧॥ మార్గణార్థం హి జానక్యా నియుఙ్క్ష్వ యది రోచతే ॥౨౨॥ శ్రుత్వా రామస్య వచనం సుగ్రీవః ప్రీతమానసః । ప్రేషయామాస బలినో వానరాన్వానరర్షభః । దిక్షు సర్వాసు వివిధాన్వానరాన్ప్రేష్య సత్వరమ్ ॥౨౩॥ దక్షిణాం దిశ ముత్కృష్టాన్ ప్రయత్నేన మహాబలాన్ । యువరాజం జామ్బవన్తం హనూమన్తం మహాబలమ్ । నలం సుషేణం శరభం మైన్దం ద్వివిదమేవచ । ప్రేషయామాస సుగ్రీవో వచనం చేద మబ్రవీత్ ॥౨౪॥ విచిన్వన్తు ప్రయత్నేన భవన్తో జానకీం శుభామ్ । మాసాదర్వాఙ్నివర్తధ్వం మచ్ఛాసనపురస్సరాః ॥౨౫॥ సీతామదృష్ట్వా యది వో మాసాదూర్ధ్వం దినం భవేత్ । తదా ప్రాణాన్తికం దణ్డం మత్తః ప్రాప్స్యథ వానరాః ॥౨౬॥ ఇతి ప్రస్థాప్య సుగ్రీవో వానరాన్ భీమవిక్రమాన్ । రామస్య పార్శ్వే శ్రీరామం నత్వా చోపవివేశ సః ॥౨౭॥ గచ్ఛన్తం మారుతిం దృష్ట్వా రామో వచన మబ్రవీత్ । అభిజ్ఞానార్థమేతన్మే హ్యఙ్గులీయక ముత్తమమ్ । మన్నామాక్షరసంయుక్తం సీతాయై దీయతాం రహః ॥౨౮॥ అస్మిన్కార్యే ప్రమాణం హి త్వమేవ కపిసత్తమ । జానామి సత్త్వం తే సర్వం గచ్ఛ పన్థాః శుభస్తవ ॥౨౯॥ ఏవం కపీనాం రాజ్ఞా తే విసృష్టాః పరిమార్గణే । సీతాయా అంగదముఖ్యా భ్రమన్తస్తత్ర తత్ర హి ॥౩౦॥ భ్రమన్తో వింధ్యగహనే దదృశుః పర్వతోపమమ్ । రాక్షసం భీషణాకారం భక్షయన్తం మృగాన్ గజాన్ ॥౩౧॥ రావణోఽయమితి జ్ఞాత్వా కేచిద్వానరపుంగవాః । జఘ్నుః కిలకిలాశబ్దం కుర్వంతో ముష్టిభిః క్షణాత్ ॥౩౨॥ నాయం స రావణ ఇత్యుక్త్వా యయురన్యన్మహద్వనమ్ । తృషార్తాః సలిలం త్రి

వానరాః క్షుత్పిపాసార్తాః ॥ ౩౩ ॥ విభ్రమంతో మహారణ్యే శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకాః । దదృశుర్గహ్వరం తత్ర తృణ గుల్మావృతం మహత్ ॥ ౩౪ ॥ ఆర్ద్రపక్షాన్ క్రౌంచహంసాన్ నిఃసృతాం దదృశు స్తతః । అత్రాస్తే సలిలం నూనం ప్రవిశామో మహాగుహామ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా హనుమానగ్రే ప్రవివేశ తమన్వయుః । సర్వే పరస్పరం ధృత్వా బాహూన్బాహుభిరుత్సుకాః ॥ ౩౬ ॥ అన్ధకారే మహద్ధ్వానం గత్వాऽపశ్యన్ కపీశ్వరాః । జలాశయాన్ మణినిభ తోయాన్ కల్పద్రుమోపమాన్ । వృక్షాన్ పక్వఫలైర్నమ్రాన్ మధుద్రోణసమన్వితాన్ । గృహాన్ సర్వగుణోపేతాన్ మణివస్త్రాదిపూరితాన్ । దివ్య భక్ష్యాన్నపానైశ్చ నానాభక్ష్యైః పరివర్జితాన్ ॥ ౩౯ ॥ విస్మితా స్తత్ర భవనే దివ్యే కనకవిష్టరే । ప్రభయా దీప్యమానాం తు దదృ శుః స్త్రియమేకలామ్ । ధ్యాయన్తీం చీరవసనాం యోగినీం యోగమాస్థితామ్ ॥ ౪౦ ॥ ప్రణేముస్తాం మహాభాగాం భక్త్యా భీత్యా చ వానరాః । దృష్ట్వా తాన్వానరాన్దేవీ ప్రాహ యూయం కిమాగతాః ॥ ౪౧ ॥ కుతో వా కస్య దూతా వా మత్స్థానం కిం ప్రధర్ష థ । తచ్ఛ్రుత్వా హనుమానాహ శృణువక్ష్యామి దేవి తే ॥ ౪౨ ॥ అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథః ప్రభుః । తస్య పుత్రో మహాభాగో జ్యేష్ఠో రామ ఇతి శ్రుతః । ౪౩ ॥ పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య సభార్య స్సానుజో వనమ్ । గత స్తత్ర హృతా భార్యా తస్య సాధ్వీ దురాత్మనా । రావణేన తతో రామ స్సుగ్రీవం సానుజో యయౌ ॥ ౪౪ ॥ సుగ్రీ వో మిత్రభావేన రామస్య ప్రియవల్లభామ్ । మృగయధ్వ మితి ప్రాహ తతో వయ ముపాగతాః ॥ ౪౫ ॥ తతో వ నం విచిన్వంతో జానకీం జలకాంక్షిణః । ప్రవిష్టా గహ్వరం ఘోరం దైవా దత్ర సమాగతాః । త్వం వా కిమర్థ మత్రాసి కా వా త్వం వద నః శుభే ॥ ౪౬ ॥ యోగినీచ తదా దృష్ట్వా వానరాన్ప్రాహ హృష్టధీః ॥ ౪౭ ॥ యథేష్టం ఫలమూ లాని జగ్ధ్వా పీత్వాऽమృతం పయః । ఆగచ్ఛత తతో వక్ష్యే మమ వృత్తాన్త మాదితః ॥ ౪౮ ॥ తథేతి భుక్త్వా పీత్వా చ హృష్టాస్తే సర్వవానరాః । దేవ్యాః సమీపం గత్వా తే బద్ధాంజలిపుటాః స్థితాః । తతః ప్రాహ హనూమన్తం యోగి నీ దివ్యదర్శనా ॥ ౫౦ ॥ హేమా నామ పురా దివ్య రూపిణీ విశ్వకర్మణః । పుత్రీ మహేశం నృత్యేన తోషయామా

స్థాస్యసి ॥ ౪౧ ॥ తుష్టో మహేశః ప్రదదౌ విదం దివ్యపురం మహత్ । అత్ర స్థితా సా సుదతీ వర్షాణా మయుతాన్యపి
బహు ॥ ౪౨ ॥ తస్యా అహం సఖీ విష్ణు తత్పరా మోక్షకాంక్షిణీ । నామ్నా స్వయంప్రభా దివ్యగన్ధర్వతనయా పురా ॥
౪౩ ॥ గచ్ఛన్తీ బ్రహ్మలోకం సా మామాహ దం తపశ్చర । అత్రైవ నివసన్తీ త్వం సర్వప్రాణి వివర్జితే ॥ ౪౪ ॥
త్రేతాయుగే దాశరథి ర్భూత్వా నారాయణో వ్యయః । భూభార హరణార్థాయ విచరిష్యతి కాననే ॥ ౪౫ ॥ మా
ర్గంతో వానరా స్తస్య భార్యా మాయాన్తి తే గుహామ్ । పూజయిత్వాథ తాన్ గత్వా రామం స్తుత్వా ప్రయత్న
తః ॥ ౪౬ ॥ యాతాసి భవనం విష్ణో ర్యోగి గమ్యం సనాతనమ్ । అతో హం గన్తు మిచ్ఛామి రామం ద్రష్టుం త్వరా
న్వితా ॥ ౪౭ ॥ యూయం పిధత్స్వ మక్షీణి గమిష్యథ బహిర్గుహామ్ । తథైవ చక్రు స్తే వేగా ద్గతాః పూర్వ స్థితం వనమ్ ॥
౪౮ ॥ సాపి త్యక్త్వా గుహాం శీఘ్రం యయౌ రాఘవసన్నిధిమ్ । తత్ర రామం స సుగ్రీవం లక్ష్మణంచ దదర్శ హ ॥ ౪౯ ॥
కృత్వా ప్రదక్షిణం రామం ప్రణమ్య బహుశ స్సుధీః । ఆహ గద్గదయా వాచా రోమాఞ్చిత తనూరుహా ॥ ౫౦ ॥ దాసీ
తే హం రాజేన్ద్ర దర్శనార్థ మిహాగతా । బహువర్ష సహస్రాణి తప్తం మే దుశ్చరం తపః । గుహాయాం దర్శనార్థం
తే ఫలితం మే ద్య తత్తపః ॥ ౫౧ ॥ అద్యాహి త్వాం నమస్యామి మాయాయాః పరతః స్థితమ్ । సర్వభూతేషు చాల
క్ష్యం బహిర న్తరవస్థితమ్ ॥ ౫౨ ॥ యోగమాయా యవనికా చ్ఛన్నో మానుషవిగ్రహః । న లక్ష్యసే జ్ఞానదృశాం
శైలూషవరూపధృక్ ॥ ౫౩ ॥ మహాభాగవతానాం త్వం భక్తి యోగవిధిత్సయా । అవతీర్ణోసి భగవన్ కథంజానామి
తామసీ ॥ ౫౪ ॥ లోకాజానాతు యః కశ్చి త్తవ తత్త్వం రఘూత్తమ । మమైత దేవరూపం తే సదా భాతు హృదాల
యే ॥ ౫౫ ॥ రామ తే పాదయుగళం దర్శితం మోక్షదర్శనమ్ । అదర్శనం భవాబ్ధీనాం సన్మార్గ పరిదర్శనమ్ ॥ ౫౬ ॥ ధన
పుత్ర కళత్రాది విభూతిపరిదర్పితః । అకిఞ్చనధనం త్వాం తు నాభిధాతుం జనో ర్హతి ॥ ౫౭ ॥ నివృత్తగుణమా
ర్గాయ నిష్కిఞ్చనధనాయతే । నమః స్వాత్మాభిరామాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే ॥ ౫౮ ॥ కాలరూపిణ మీశాన మా

విధాత్మా త్వమజ్ఞాతః । సమం చరన్తం సర్వత్ర మన్యే త్వాం పురుషం పరమ్ ॥ ౬౯ ॥ దేవ తే చేష్టితం కశ్చిన్న వే
ద నృవిడమ్బనమ్ ॥ ౭౦ ॥ న తేఽస్తి కశ్చిద్దయితో ద్వేష్యో వా పర ఏవ చ । త్వన్మాయాఽపిహితాత్మానస్త్వాం పశ్యన్తి త
ద్విధమ్ ॥ ౭౧ ॥ అజస్యాకర్తురీశస్య దేవతిర్యఙ్నరాదిషు । జన్మకర్మాదికం యద్యత్తదత్యన్తవిడమ్బనమ్ ॥ ౭౨ ॥ త్వా
మాహూ రఘుకులే జాతం కథాశ్రవణసిద్ధయే । కేచిత్కోసలరాజస్య తపసః ఫలసిద్ధయే ॥ ౭౩ ॥ కౌసల్యాయాః ప్రార్థ
మానం జాతమాహుః పరే జనాః । దుష్టరాక్షసభూభారహరణాయార్థితో విభుః । బ్రహ్మణా నరరూపేణ జాతో
ఽయమితి కేచన ॥ ౭౪ ॥ శృణ్వన్తి గాయన్తి చ యే కథాస్తే రఘునన్దన । పశ్యన్తి తవ పాదాబ్జం భవార్ణవసుతార
ణమ్ ॥ ౭౫ ॥ త్వన్మాయాగుణబద్ధాహం వ్యతిరిక్తం గుణాశ్రయమ్ । కథం త్వాం దేవ జానీయాం స్తోతుం వాఽవిష
యం విభుమ్ ॥ ౭౬ ॥ నమస్యామి రఘుశ్రేష్ఠం బాణాసనశరాన్వితమ్ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సుగ్రీవాదిభిరన్వితమ్ ॥
౭౭ ॥ ఏవం స్తుతో రఘుశ్రేష్ఠః ప్రసన్నః ప్రణతార్తిహృత్ । ఉవాచ యోగినీం భక్తాం కిం తే మనసి కాంక్షితమ్ ॥
౭౮ ॥ సా ప్రాహ రాఘవం భక్త్యా భక్తిం తే భక్తవత్సల । యత్ర కుత్రాపి జాతాయా నిశ్చలాం దేహి మే ప్రభో ॥
౭౯ ॥ త్వద్భక్తేషు సదా సఙ్గో భూయాన్మే ప్రాకృతేషు న । జిహ్వా మే రామరామేతి భక్త్యా వదతు సర్వదా ॥ ౮౦ ॥
మానసం శ్యామలం రూపం సీతాలక్ష్మణసంయుతమ్ । ధనుర్బాణధరం పీతవాససం ముకుటోజ్జ్వలమ్ ॥ ౮౧ ॥ అఙ్గదై
ర్నూపురైర్ముక్తాహారైః కౌస్తుభకుణ్డలైః । భాన్తం స్మరతు మే రామ వరం నాన్యం వృణే ప్రభో ॥ ౮౨ ॥ శ్రీరామ
ఉవాచ.— భవ త్వేవం మహాభాగే గచ్ఛ త్వం బదరీవనమ్ । తత్రైవ మాం స్మరన్తీ త్వం త్యక్త్వేదం భూతపఞ్చకమ్ ।
మామేవ పరమాత్మానమచిరాత్ప్రతిపద్యసే ॥ ౮౩ ॥ శ్రుత్వా రఘూత్తమవచోఽమృతసారకల్పం । గత్వా తదై
వ బదరీతరుషణ్డజుష్టమ్ । తీర్థం సదా రఘుపతిం మనసా స్మరన్తీ । త్యక్త్వా కలేబరమవాప పరం పదం సా ॥ ౮౪ ॥

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే, కిష్కింధాకాండే షష్ఠస్సర్గః, సమాప్తః.

అథ తే తత్ర సమాసీనా వృక్షషణ్డేషు వానరాః । చిన్తయన్తో విముహ్యన్తః సీతామార్గణ కర్శితాః ॥ ౧ ॥ తత్రోవాచాఙ్గదః కాంశ్చి ద్వానరాన్ వానరర్షభః । భ్రమతాం గహ్వరే ఽస్మాకం మాసో నూనం గతో ఽభవత్॥ ౨॥ సీతా నాధిగతా స్మాభి ర్నకృతం రాజశాసనమ్ । యది గచ్ఛామ కిష్కిన్ధాం సుగ్రీవో ఽస్మాన్ హనిష్యతి ॥ ౩ ॥ విశేషత శ్శత్రుసుతం మాం మిథ్యాపి హనిష్యతి । మయి తస్య కుతః ప్రీతి రహం రామేణ రక్షితః ॥ ౪ ॥ ఇదానీం రామకార్యం మే న కృతం తన్మిషం భవేత్ । తస్య మర్దనే నూనం సుగ్రీవస్య దురాత్మనః ॥ ౫ ॥ మాతృకల్పాం భ్రాతృభార్యాం పాపాత్మానుభవ త్యసౌ । నగచ్ఛేయ మతః పార్శ్వం తస్య వానరపుఙ్గవాః ॥ ౬ ॥ త్యక్ష్యామి జీవితం చాత్ర యేన కేనాపి మృత్యునా । ఇత్యశ్రునయనం కేచి ద్దృష్ట్వా వానరపుంగవాః । వ్యథితా స్సాశ్రునయనా యువరాజమథాబ్రువన్ ॥ ౭ ॥ కిమర్థం తవ శోకో ఽత్ర వయం తే ప్రాణరక్షకాః । భవామో ఽపి వ సామో ఽత్ర గుహాయాం భయవర్జితాః ॥ ౮ ॥ సర్వ సౌభాగ్య సహితం పురం దేవ పురోపమమ్ । శనైః పరస్పరం వాక్యం వదతాం మారుతాత్మజః । శ్రుత్వాఙ్గదం సమాలిఙ్గ్య ప్రోవాచ నయకోవిదః ॥ ౧౦ ॥ విచార్యతే కిమర్థం తే దుర్విచారో నయుజ్యతే । రాజ్ఞో ఽత్యన్త ప్రియ స్త్వం హి తారాపుత్రో ఽతివల్లభః । రామస్య లక్ష్మణా త్ప్రీతి స్త్వయి నిత్యం ప్రవర్ధతే ॥ ౧౨ ॥ అతో న రాఘవా ద్భీతి స్తవ రాజ్ఞో విశేషతః । అహం తవ హితే సక్తో వత్సనాన్యం విచారయ ॥ ౧౩ ॥ గుహావాసశ్చ నిర్భేద్య ఇత్యుక్తం యత్త్వయా వచః । తదేత ద్రామ బాణానా మభేద్యం కిం జగత్త్రయే॥ ౧౪॥ యే త్వాం దుర్బోధయన్త్యేతే వానరా వానరర్షభ । పుత్రదారాదికం త్యక్త్వా కథం స్థాస్యన్తి తే త్వయా॥ ౧౫॥ అన్యద్గుహ్యతమం వక్ష్యే రహస్యం శృణు మే సుత । రామో న మానుషో దేవ స్సాక్షాన్నారాయణో ఽవ్యయః ॥ ౧౬ ॥ సీతా భగవతీ మాయా జనసంమోహకారిణీ । లక్ష్మణో భువనాధార స్సాక్షాచ్ఛేషః ఫణీశ్వరః ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మణా ప్రార్థితా స్సర్వే రక్షోగణవినాశనే। మాయామానుషభావేన జాతా లోకైకరక్షకాః ॥ ౧౮ ॥ వయంచ పార్షదా స్సర్వే విష్ణో ర్వైకుణ్ఠవాసినః । మనుష్యభావ

మాముక్త్వా స్వభ్యధా పరమాత్మని ॥ ౧౯ ॥ వయం వానరరూపేణ జాతా స్తస్యైవ మాయయా।వయంతు తపసాపూర్వ మారాధ్య జగతాం పతిమ్ ॥ ౨౦ ॥ తేనైవానుగృహీతాస్స్మః పార్షదత్వ ముపాగతాః।ఇదానీ మపితస్యైవ సేవాం కృత్వై వమాయయా ॥ ౨౧ ॥ పునర్వైకుణ్ఠ మాసాద్య సుఖం స్థాస్యామహే వయమ్ । ఇత్యుక్త్వా తు తథా శ్వాస్య గత్వా విన్ధ్యమహాచలమ్ ॥ ౨౨ ॥ విచిన్వన్త స్తతస్సీతాం జానకీం దక్షిణామ్బుధేః । తీరే మహేన్ద్రాద్రిగిరేః పవిత్రం పాదమాయయుః ॥ ౨౩ ॥ దృష్ట్వా సముద్రం దుష్పార మగాధం భయవర్ధనమ్।వానరా భయసంత్రస్తాః కింకుర్మ ఇతివాదినః॥ ౨౪ ॥ నిషేదు రుదధే స్తీరే సర్వే చిన్తాసమన్వితాః । మన్త్రయామాసు రన్యోన్య మఙ్గదాద్యామహాబలాః ॥ ౨౫॥ భ్రమతా భువనే మాసో గతోఽత్రైవ గుహాన్తరే। నదృష్టో రావణో ఽద్యాపి సీతావా జనకాత్మజా॥ ౨౬ ॥ సుగ్రీవ స్తీక్ష్ణదండోఽస్మా న్హన్యా న్నైవసంశయః । సుగ్రీవవధతోఽస్మాకం శ్రేయః ప్రాయోపవేశనమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఇతి నిశ్చిత్య తత్రైవ దర్భా నాస్తీర్య సర్వతః । ఉపావివేశు స్తేసర్వే మరణేకృతనిశ్చయాః ॥ ౨౮ ॥ ఏతస్మి న్నన్తరే తత్ర మహేన్ద్రాద్రిగుహాన్తరాత్।నిర్గత్య శనకై స్తాగా ద్గృధ్రః పర్వతసన్నిభః ॥ ౨౯ ॥ దృష్ట్వా ప్రాయోపవేశేన స్థితా న్వానరపుఙ్గవాన్। ఉవాచ శనకై ర్గృధ్రః ప్రాప్తో భక్షోఽద్య మే బహుః ॥ ౩౦ ॥ ఏకైకశః క్రమాత్సర్వాన్భక్షయామి దినేదినే । శ్రుత్వా తద్గృధ్రవచనం వానరా భీతమానసాః॥ ౩౧॥ భక్షయిష్యతి నస్సర్వా నసౌ గృధ్రో నసంశయః।రామకార్యఞ్చ నాస్మాభిః కృతం కిఞ్చి ద్ధరీశ్వరాః ॥ ౩౨ ॥ సుగ్రీవస్యాపిచ హితం న కృతం స్వాత్మనా మపి।వృథానేన వధం ప్రాప్తా గచ్ఛామో యమసాదనమ్ ॥ ౩౩ ॥ అహో జటాయుర్ధర్మాత్మా రామస్యార్థే మృతస్సుధీః। మోక్షం ప్రాప దురావాపం యోగినా మప్యరిన్దమః ॥ ౩౪ ॥ సంపాతిస్తు తదా వాక్యం శ్రుత్వా వానర భాషితమ్ కేవా యూయంమమ భ్రాతుః కర్ణపీయూషసన్నిభమ్ ॥ ౩౫ ॥ జటాయు రితి నామాద్య వ్యాహరన్తః పరస్పరమ్ । ఉచ్యతాం వో భయం మాభూ న్మత్తః ప్లవగసత్తమాః ॥ ౩౬ ॥ తమువాచాఙ్గద శ్శ్రీమా నుత్థితో గృధ్రసన్నిధౌ । రామో దాశరథి శ్శ్రీమా న్లక్ష్మణేన సమ

స్వతః ॥ ౩౯ ॥ సీతయా భార్యయా సార్థం విచచార మహావనే । తస్యసీతాహృతా సాధ్వీ రావణేన దురాత్మనా ॥ ౩౯ ॥ మృగయాం నిర్గతే రామం లక్ష్మణేచ హృతా బలాత్ । రామరామేతి క్రోశంతీ శ్రుత్వా గృధ్రః ప్రతాపవా న్ । జటాయు ర్నామ పక్షీంద్రో యుద్ధం కృత్వా సుదారుణమ్ । రావణేన హతో వీరో రాఘవార్థం మహాబలః ॥ ౪౦ ॥ రామే ణ దగ్ధో రామస్య సాయుజ్య మగమత్తతః ॥ ౪౧ ॥ రామ స్సుగ్రీవ మాసాద్య సఖ్యం కృత్వాగ్నిసాక్షికమ్ । సు గ్రీవచోదితో హత్వా వాలినం సుదురాసదమ్ । రాజ్యం దదౌ వానరాణాం సుగ్రీవాయ మహాబలః ॥ ౪౨ ॥ సుగ్రీవః ప్రే షయామాస సీతాయాః పరిమార్గణే । అస్మా న్వానర బృన్దాన్వై వానరా సత్వా న్మహాబలః ॥ ౪౩ ॥ మార్గా దర్శా న్మూర్ఛ ద్యుద్ధం నోచే త్ప్రాణా న్హరామి వః । ఇత్యాజ్ఞయా భ్రమంతో౽కస్మిన్వనే గహ్వరమధ్యగాః ॥ ౪౪ ॥ గతో మాసో౽త్ర జానీమ స్సీతాంనా రావణంచవా । మర్తుం ప్రాయోపవిష్టాస్స్మ స్తీరేలవణ వారిధేః ॥ ౪౫ ॥ యదిజానాసి హే పక్షి న్సీ తాం కథయ న శ్శుభామ్ ॥ ౪౫ ॥ అఙ్గదస్య వచశ్శ్రుత్వా సంపాతి ర్హృష్టమానసః । ఉవాచ మత్ప్రియో భ్రాతా జ టాయుః ప్లవగేశ్వరాః । బహువర్ష సహస్రాన్తే భ్రాతృవార్తా శ్రుతా మయా ॥ ౪౬ ॥ వాక్సాహాయ్యం కరిష్యే౽హం భవతాం ప్లవగేశ్వరాః । భ్రాతుః సలిలదానాయ నయధ్వం మాం జలాన్తికమ్ ॥ ౪౭ ॥ పశ్చాత్సర్వం శుభం వక్ష్యే భవతాం కార్యసిద్ధయే । తథేతి నిన్యు స్తేతీరం సముద్రస్య విహఙ్గమమ్ ॥ ౪౮ ॥ సో౽పి తత్సలిలే స్నాత్వా భ్రాతు ర్దత్వా జలాం జలిమ్ ॥ ౪౮ ॥ పున స్స్వస్థాన మాసాద్య స్థితో౽సితో హరీశ్వరైః । సంపాతిః కథయామాస వానరా న్ప [illegible] ॥ ౫౦ ॥ లఙ్కా నామనగర్యాస్తే త్రికూటగిరిమూర్ధని తత్రాశోకవనే సీతా రాక్షసీభి స్సురక్షితా ॥ ౫౧ ॥ [illegible] సా లఙ్కా శతయోజన దూరతః । దృశ్యతే మేన సందేహః సీతాచ పరిదృశ్యతే ॥ ౫౨ ॥ గృధ్రత్వాద్దూర దృష్టి [illegible] సంశయితుం క్షమమ్ ॥ ౫౩ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం సముద్రం యస్తు లఙ్ఘయేత్ । స ఏవ జానకీం దృ ష్ట్వా [illegible] ॥ ౫౪ ॥ [illegible] దురాత్మానం రావణం [illegible] హా । భ్రాతృహన్తార [illegible]

తాః సహ విజ్ఞాతః ॥ ౫౪ ॥ యతధ్వం మతిమత్త్వేన లంఘితుం సరితాం పతిమ్ ॥ తతో హన్తా రఘుశ్రేష్ఠో రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౫౫ ॥ ఉల్లఙ్ఘ్య సిన్ధుం శతయోజనాయతం। లఙ్కాం ప్రవిశ్యాథ విదేహకన్యకామ్। దృష్ట్వా సమాధాస్య చ వారిధిం పున । స్తర్తుం సమర్థః కతమో విచార్యతామ్ ॥ ౫౬ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, కిష్కిన్ధాకాణ్డే సప్తమసర్గః సమాప్తః.

అథ తే కౌతుకావిష్టా స్సంపాతిం సర్వవానరాః। పప్రచ్ఛుర్భగవన్ బ్రూహి స్వముదన్తం త్వమాదితః ॥ ౧ ॥ సంపాతిః కథయామాస స్వవృత్తాన్తం పురాకృతమ్ । అహం పురా జటాయుశ్చ భ్రాతరౌ రూఢయౌవనౌ ॥ ౨ ॥ బలేన దర్పితావావాం బలజిజ్ఞాసయా ఖగౌ । సూర్యమణ్డలపర్యన్తం గన్తుముత్పతితౌ మదాత్ ॥ ౩ ॥ బహుయోజనసాహస్రం గతౌ తత్ర ప్రతాపితః । జటాయుస్తం పరిత్రాతుం పక్షైరాచ్ఛాద్య మోహితః। స్థితోఽహం రశ్మిభిర్దగ్ధపక్షోఽస్మిన్విన్ధ్యమూర్ధని । పతితో దూరపతనాన్మూర్చ్ఛితోఽహం కపీశ్వరాః ॥ ౫ ॥ దినత్రయాత్పునః ప్రాణసహితో దగ్ధపక్షకః । దేశం వా గిరికూటాన్వా న జానే భ్రాన్తమానసః ॥ ౬ ॥ శనైరున్మీల్య నయనే దృష్ట్వా తత్రాశ్రమం శుభమ్ । శనైశ్శనైరాశ్రమస్య సమీపం గతవానహమ్ ॥ ౭ ॥ చన్ద్రమా నామ మునిరాట్ దృష్ట్వా మాం విస్మితోఽవదత్ । సంపాతే కిమిదం తేఽద్య విరూపం కేన వా కృతమ్ ॥ ౮ ॥ జానామి త్వాం మహాపూర్వమత్యన్తం బలవానసి । దగ్ధౌ కిమర్థం తే పక్షౌ కథ్యతాం యది మన్యసే ॥ ౯ ॥ తతః స్వచేష్టితం సర్వం కథయిత్వాఽతిదుఃఖితః । అబ్రవం మునిశార్దూలం దహ్యేఽహం దావవహ్నినా ॥ ౧౦ ॥ కథం ధారయితుం శక్తో విపక్షో జీవితం ప్రభో । ఇత్యుక్తోఽథ మునిర్వీక్ష్య మాం దయార్ద్రవిలోచనః ॥ ౧౧ ॥ శృణు వత్స వచో మేఽద్య శ్రుత్వా కురు యథేప్సితమ్ । దేహమూలమిదం దుఃఖం దేహః కర్మసముద్భవః ॥ ౧౨ ॥ కర్మప్రవర్తతే దేహేఽహంబుద్ధ్యా పురుషస్య హి । అహంకారస్త్వనాదిస్స్యాదవిద్యాసంభవో జడః ॥ ౧౩ ॥ చిచ్ఛాయయా సదాయుక్తస్తప్తాయఃపిణ్డవత్సదా । తేన దేహస్య తాదాత్మ్యాద్దేహశ్చేతనవాన్భవేత్ ॥ ౧౪ ॥

దేహోఽహమితి బుద్ధిస్స్యా దాత్మనో ఽహంకృతేర్బలాత్ । తన్మూల ఏవ సంసార స్సుఖదుఃఖాది సాధకః ॥ ౧౫ ॥ ఆత్మనో నిర్వికారస్య మిథ్యాతాదాత్మ్యత స్సదా । దేహోఽహం కర్మకర్తాఽహ మితి సంకల్ప్య సర్వదా । జీవః కరోతి కర్మాణి తత్ఫలైర్బద్ధ్యతేఽవశః । ఊర్ధ్వాధో భ్రమతే నిత్యం పాపపుణ్యాత్మక స్స్వయమ్ ॥ ౧౬ ॥ కృతం మయాధికం పుణ్యం యజ్ఞదానాది నిశ్చితమ్ । స్వర్గం గత్వా సుఖం భోక్ష్యే ఇతి సంకల్పవాన్భవేత్ ॥ ౧౮ ॥ తథైవాధ్యాసత స్తత్ర చిరం భుక్త్వా సుఖం మహత్ । క్షీణపుణ్యః పతత్యర్వా గనిచ్ఛన్కర్మచోదితః ॥ ౧౯ ॥ పతిత్వా మణ్డలే చేన్దో స్తతో నీహారసంయుతః । భూమౌ పతిత్వా వ్రీహ్యాదౌ తత్ర స్థిత్వా చిరం పునః ॥ ౨౦ ॥ భూత్వా చతుర్విధం భోజ్యం పురుషై ర్భుజ్యతే తతః । రేతో భూత్వా పున స్తేన ఋతౌ స్త్రీయోనిసిఞ్చితః ॥ ౨౧ ॥ యోనిరక్తేన సంయుక్తం జరాయుపరివేష్టితమ్ । దినే నైకేన కలలం భూత్వారూఢత్వ మాప్నుయాత్ ॥ ౨౨ ॥ తత్పునః పఞ్చరాత్రేణ బుద్బుదాకారతామియాత్ । సప్తరాత్రేణ తదపి మాంసపేశిత్వ మాప్నుయాత్ ॥ ౨౩ ॥ పక్షమాత్రేణ సా పేశీ రుధిరేణ పరిప్లుతా । తస్యా ఏవాఙ్కురోత్పత్తిః పఞ్చవింశతి రాత్రిషు ॥ ౨౪ ॥ గ్రీవా శిరశ్చ స్కన్ధశ్చ పృష్ఠవంశ స్తథోదరమ్ । పఞ్చధాఙ్గాన్యేకైకం జాయంతే మాసతః క్రమాత్ ॥ ౨౫ ॥ పాణిపాదం తథా పార్శ్వః కటిర్జానుస్తథైవచ । మాసద్వయాత్ప్రజాయంతే క్రమేణైవ నచాన్యథా ॥ ౨౬ ॥ త్రిభిర్మాసైః ప్రజాయంతే అఙ్గానాం సన్ధయః క్రమాత్ ॥ సర్వాఙ్గుల్యః ప్రజాయంతే క్రమాన్మాసచతుష్టయే ॥ ౨౬ ॥ నాసా కర్ణౌచ నేత్రేచ జాయంతే పంచమాసతః । దన్తపంక్తి ర్నఖా గుహ్యం పంచమే జాయతే తథా ॥ ౨౭ ॥ అర్వాక్షణ్మాసత శ్ఛిద్రం కర్ణయో ర్భవతి స్ఫుటమ్ । పాయు ర్మేఢ్ర ముపస్థంచ నాభి శ్చాపి భవేన్నృణామ్ ॥ ౨౮ ॥ సప్తమే మాసి రోమాణి శిరః కేశా స్తథైవచ । విభక్తావయవత్వంచ సర్వం సంపద్యతేఽష్టమే ॥ ౩౦ ॥ జఠరే వర్ధతే గర్భః స్త్రియా ఏవం విహంగమ । పంచమే మాసి చైతన్యం జీవః ప్రాప్నోతి సర్వశః ॥ ౩౧ ॥ నాభిసూత్రాల్పరన్ధ్రేణ మాతృభుక్తాన్నసారతః । వర్ధతే గర్భగః పిండో నమ్రియేత స్వకర్మతః

స్మృత్వా సర్వాణి జన్మాని పూర్వకర్మాణి సర్వశః । జఠరానలతప్తోఽయ మిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩౩ ॥ నానాయోనిసహ-
స్రేషు జాయమానోఽనుభూతవాన్ । పుత్రదారాదిసంబన్ధం కోటిశః పశుబాన్ధవాన్ ॥ ౩౪ ॥ కుటుమ్బభరణాసక్త్యా
న్యాయాన్యాయైర్ధనార్జనమ్ । కృతం నాకరవం విష్ణుచిన్తాం స్వప్నేఽపి దుర్భగః ॥ ౩౫ ॥ ఇదానీం తత్ఫలం భుఞ్జే గర్భదుః
ఖం మహత్తరమ్ । అశాశ్వతే శాశ్వతవద్దేహే తృష్ణాసమన్వితః ॥ ౩౬ ॥ అకార్యాణ్యేవ కృతవాన్న కృతం హిత మా-
త్మనః । ఇత్యేవం బహుధా దుఃఖ మనుభూయ స్వకర్మతః ॥ ౩౭ ॥ కదా నిష్క్రమణం మే స్యాద్గర్భాన్నిరయసన్నిభాత్ ।
ఇతఊర్ధ్వం నిత్య మహం విష్ణుమే వానుపూజయే ॥ ౩౮ ॥ ఇత్యాది చిన్తయఞ్జీవో యోనియన్త్రప్రపీడితః । జాయమా
నోఽతి దుఃఖేన నరకాత్పాతకీ యథా ॥ ౩౯ ॥ పూతివ్రణాన్నిపతితః కృమి రేష ఇవాపరః । తతో బాల్యాది దుఃఖా
ని సర్వ ఏవం విభుఞ్జతే ॥ ౪౦ ॥ త్వయా చైవానుభూతాని సర్వత్ర విదితానిచ । న వర్ణితాని మే గృధ్ర యావనాదిషు
సర్వతః ॥ ౪౧ ॥ ఏవం దేహాద్యహం మిత్యస్మా దభ్యాసా న్నిరయాదికమ్ । గర్భవాసాదిదుఃఖాని భవన్త్యభినివేశతః
౪౨ ॥ తస్మాద్దేహద్వయా దన్య మాత్మానం ప్రకృతేః పరమ్ । జ్ఞాత్వా దేహాది మమతాం త్యక్త్వాత్మజ్ఞానవాన్భవేత్ ॥
౪౩ ॥ జాగ్రదాది వినిర్ముక్తం సత్యజ్ఞానాదిలక్షణమ్ । శుద్ధం బుద్ధం సదాశాన్త మాత్మాన మవధారయేత్ ॥ ౪౪ ॥ చి
దాత్మని పరిజ్ఞాతే నష్టే మోహేఽజ్ఞసమ్భవే । దేహః పతతు వారబ్ధకర్మవేగేన తిష్ఠతు ॥ ౪౫ ॥ యోగినో నహి దుఃఖం
వా సుఖం వాఽజ్ఞానసమ్భవమ్ । తస్మాద్దేహేన సహితో యావత్ప్రారబ్ధసంక్షయః ॥ ౪౬ ॥ తావత్తిష్ఠ సుఖేన త్వం ధృ
తకఞ్చుక-సర్పవత్ । అన్యద్వక్ష్యామి తే పక్షిన్ శృణు మే పరమం హితమ్ ॥ ౪౭ ॥ త్రేతాయుగే దాశరథి ర్భూత్వా
నారాయణోఽవ్యయః । రావణస్య వధార్థాయ దణ్డకా నాగమిష్యతి । సీతయా భార్యయా సార్ధం లక్ష్మణేన సమన్వి
తః ॥ ౪౮ ॥ తత్రారణ్యే జనకజాం భ్రాతృభ్యాం రహితే వనే । రావణశ్చోరవత్సీతాం హృత్వా లఙ్కాయాం స్థాపయిష్య
తి ॥ ౪౯ ॥ తస్యాః సుగ్రీవనిర్దేశా ద్వానరాః పరిమార్గణే । ఆగమిష్యన్తి జలధే స్తీరం తత్ర సమాగమః । త్వయా

తాః కారణవశా ద్భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౫౧ ॥ తదా సీతాస్థితిం తేభ్యః కథయస్వ యథాగతః । తత్రైవ తవ పక్షౌ ద్వావుత్పత్స్యేతే పునర్నవౌ ॥ ౫౨ ॥ సంపాతిరువాచ.— బోధయామాస మాం చన్ద్రనామా మునికులేశ్వరః । పశ్యన్తు పక్షౌ మే జాతౌ నూతనావతికోమలౌ ॥ ౫౩ ॥ స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి సీతాం ద్రక్ష్యథ నిశ్చయమ్ । యత్నం కురుధ్వం దుర్లఙ్ఘ్యసముద్రస్య విలఙ్ఘనే ॥ ౫౪ ॥ యన్నామస్మృతిమాత్రతోఽపరిమితం సంసారవారాంనిధిమ్ । తీర్త్వా గచ్ఛతి దుర్జనోఽపి పరమం విష్ణోః పదం శాశ్వతమ్ ! తస్యైవ స్థితికారిణస్త్రిజగతో రామస్య భక్తాః ప్రియా। యూయం కిం న సముద్రమాత్రతరణే శక్తాః కథం వానరాః ॥ ౫౫ ॥ కిష్కిన్ధాకాండే, అష్టమస్సర్గః, సమాప్తః.

గతే విహాయసా గృధ్రరాజే వానరపుఙ్గవాః । హర్షేణ మహతా విష్టాః సీతాదర్శనలాలసాః ॥ ౧ ॥ ఊచుస్సముద్రం పశ్యన్తో నక్రచక్రభయఙ్కరమ్ । తరఙ్గాదిభిరున్నద్ధమాకాశమివ దుర్గ్రహమ్ ॥ ౨ ॥ పరస్పరమూచుస్తే కథమేనం తరామహే । ఉవాచ చాఙ్గదస్తత్ర శృణుధ్వం వానరోత్తమాః ॥ ౩ ॥ భవన్తోఽత్యన్తబలినశ్శూరాశ్చ కృతవిక్రమాః । కో వాఽత్ర వారిధిం తీర్త్వా రాజకార్యం కరిష్యతి ॥ ౪ ॥ ఏతేషాం వానరాణాం స ప్రాణదాతా న సంశయః । అతో త్తిష్ఠతు మే శీఘ్రం పురతో యో మహాబలః ॥ ౫ ॥ వానరాణాం చ సర్వేషాం రామసుగ్రీవయోరపి । స ఏవ పాలకో భూయాన్నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౬ ॥ ఇత్యుక్తే యువరాజేన తూష్ణీం వానరసైనికాః । ఆసన్నోచుః కించిదపి పరస్పరవిలోకినః ॥ ౭ ॥ అఙ్గద ఉవాచ.— ఉచ్యతాం వై బలం సర్వైః ప్రత్యేకం కార్యసిద్ధయే । కేన వా సాధ్యతే కార్యం జానీమస్తదనన్తరమ్ ॥ ౮ ॥ అఙ్గదస్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రోచుర్వీరా బలం పృథక్ । యోజనానాం దశారభ్య దశోత్తరగుణం జగుః ॥ ౯ ॥ శతాదర్వాగ్జామ్బవాంస్తు ప్రాహ మధ్యే వనౌకసామ్ । పురా త్రివిక్రమే దేవే పాదం భూమానలక్షణమ్ ॥ ౧౦ ॥ త్రిస్సప్తకృత్వోఽహమతాం ప్రదక్షిణవిధానతః । ఇదానీం వార్ధకగ్రస్తో న శక్నోమి విలఙ్ఘితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ అఙ్గదోఽప్యాహ మే గన్తుం శక్యం పారం మహోదధేః । పునర్లఙ్ఘనసామర్థ్యం

న జానామ్యస్తి వా న వా ॥ ౧౨ ॥ తమాహ జాంబవాన్వీర స్త్వం రాజా నో నియామకః । న యుక్తం త్వాం ని
యోక్తుం మే త్వం సమర్థోఽసి యద్యపి ॥ ౧౩ ॥ అఙ్గద ఉవాచ.— ఏవం చేత్పూర్వవత్సర్వే స్వాప్స్యామో దర్భవిష్టరే ।
కేనాపి న కృతం కార్యం జీవితుం చ న శక్యతే ॥ ౧౪ ॥ తమాహ జాంబవాన్వీరో దర్శయిష్యామి తే సుత । యేనాస్మాకం
కార్యసిద్ధిర్భవిష్యత్యచిరేణ చ ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా జాంబవాన్ప్రాహ హనూమన్తమవస్థితమ్, హనూమన్కిం రహస్తూ
ష్ణీం స్థీయతే కార్యగౌరవే । ప్రాప్తే ఽజ్ఞేనేవ సామర్థ్యం దర్శయాద్య మహాబల । త్వం సాక్షాద్వాయుతనయో వాయు
తుల్యపరాక్రమః ॥ ౧౬ ॥ రామకార్యార్థమేవ త్వం జనితోఽసి మహాత్మనా ॥ ౧౭ ॥ జాతమాత్రేణ తే పూర్వం దృష్ట్వో
ద్యన్తం విభావసుమ్ । పక్వం ఫలం జిఘృక్షామీత్యుత్ప్లుతం బాలచేష్టయా । యోజనానాం పంచశతం పతితోఽసి తతో
భువి ॥ ౧౮ ॥ అతస్త్వద్బలమాహాత్మ్యం కో వా శక్నోతి వర్ణితుమ్ । ఉత్తిష్ఠ కురు రామస్య కార్యం నః పాహి సువ్రత ॥
౨౦ ॥ శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యం హనుమానతిహర్షితః । చకార నాదం సింహస్య బ్రహ్మాణ్డం స్ఫోటయన్నివ ॥ ౨౧ ॥
బభూవ పర్వతాకారస్త్రివిక్రమ ఇవాపరః । లఙ్ఘయిత్వా జలనిధిం కృత్వా లఙ్కాం చ భస్మసాత్ ॥ ౨౨ ॥ రావణం స
కులం హత్వా నేష్యే జనకనన్దినీమ్ । యద్వా బద్ధ్వా గలే రజ్జ్వా రావణం వామపాణినా ॥ లఙ్కాం సపర్వతాం ధృత్వా
రామస్యాగ్రేఽక్షిపామ్యహమ్ ॥ ౨౩ ॥ యద్వా దృష్ట్వైవ యాస్యామి జానకీం శుభలక్షణామ్ ॥ ౨౪ ॥ శ్రుత్వా
హనూమతో వాక్యం జాంబవానిదమబ్రవీత్ । దృష్ట్వైవాగచ్ఛ భద్రం తే జీవన్తీం జానకీం శుభామ్ ॥ ౨౫ ॥ పశ్చా
ద్రామేణ సహితో దర్శయిష్యసి పౌరుషమ్ । కల్యాణం భవతాద్భద్ర గచ్ఛతస్తే విహాయసా ॥ ౨౬ ॥ గచ్ఛన్తం రా
మకార్యార్థం వాయుస్త్వామనుగచ్ఛతు । ఇత్యాశీర్భిస్సమామన్త్ర్య విసృష్టః ప్లవగాధిపైః ॥ ౨౭ ॥ మహేన్ద్రాద్రి
శిరో గత్వా బభూవాద్భుతదర్శనః ॥ ౨౮ ॥ మహానగేన్ద్రప్రతిమో మహాత్మా । సువర్ణవర్ణోఽరుణచారువక్త్రః । మ
హాఫణీన్ద్రాభసుదీర్ఘబాహు । ర్వాతాత్మజోఽదృశ్యత సర్వభూతైః ॥ కిష్కిన్ధాకాణ్డే నవమస్సర్గః సమాప్తః.

శ్రీ

—)(*)(—

శ్రీరామాయనమః.

శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే

సున్దరకాణ్డ - ప్రారమ్భః.

శ్రీమహాదేవఉవాచ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం సముద్రం మకరాలయమ్ । లిలఙ్ఘయిషు రానన్దసందోహో మారుతాత్మజః । ధ్యాత్వా రామం పరాత్మాన మిదం వచన మబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పశ్యన్తు వానరా స్సర్వే గచ్ఛన్తం మాం విహాయసా । అమోఘం రామనిర్ముక్తం మహాబాణ మివాఖిలాః ॥ ౨ ॥ పశ్యా మ్యద్యైవ రామస్య పత్నీం జనకనన్దినీమ్ । కృతార్థోఽహం కృతార్థోఽహం పునః పశ్యామి రాఘవమ్ ॥ ౩ ॥ ప్రాణప్రయాణసమయే యస్య నామ సకృత్స్మరన్ । నర స్తీర్త్వా భవామ్భోధి మపారం యాతి తత్పదమ్ ॥ ౪ ॥ కిం పున స్తస్య దూతోఽహం తదఙ్గాఙ్గులిముద్రికః । తమేవ హృదయే ధ్యాత్వా లఙ్ఘయా మ్యల్పవారిధిమ్ ॥ ౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా హనుమా న్బాహూ ప్రసార్యాయతవాలధిః । ఋజుగ్రీవోర్ధ్వదృష్టి స్సన్నాకుఞ్చితపదద్వయః । దక్షిణాభిముఖ స్తూర్ణం పుప్లువే ఽనిలవిక్రమః ॥ ౬ ॥ ఆకాశా

త్త్వరితో దేవైర్వీక్ష్యమాణో జగామ సః । దృష్ట్వానిలసుతం దేవా గచ్ఛన్తం వాయువేగతః ॥ ౮ ॥ పరీక్షణార్థం సత్త్వస్య వానరస్యేద మబ్రువన్ । గచ్ఛత్యేష మహాసత్త్వో వానరో వాయువిక్రమః ॥ ౯ ॥ లఙ్కాం ప్రవేష్టుం శక్తో వా న వా జానీమహే బలమ్ । ఏవం విచార్య నాగానాం మాతరం సురసాభిధామ్ ॥ ౧౦ ॥ అబ్రవీ ద్దేవతా బృన్దం కౌతూహలసమన్వితాః । గచ్ఛ త్వం వానరేన్ద్రస్య కిఞ్చిద్విఘ్నం సమాచర ॥ ౧౧ ॥ జ్ఞాత్వా తస్య బలం బుద్ధిం పునరేహి త్వరాన్వితా । ఇత్యుక్తా సా యయౌ శీఘ్రం హనుమద్విఘ్నకారణాత్ ॥ ౧౨ ॥ ఆవృత్య మార్గం పురతః స్థిత్వా వానర మబ్రవీత్ । ఏహి మే వదనం శీఘ్రం ప్రవిశస్వ మహామతే ॥ ౧౩ ॥ దేవైస్త్వం కల్పితో భక్ష్యః క్షుధా సమ్పీడితాస్మ్యహమ్ । తామాహ హనుమాన్మాతరహం రామస్య శాసనాత్ ॥ ౧౪ ॥ గచ్ఛామి జానకీం ద్రష్టుం పునరాగత్య సత్వరః । రామాయ కుశలం తస్యాః కథయిత్వా త్వదాననమ్ ॥ ౧౫ ॥ నివేక్ష్యే దేహి మే మార్గం సురసాయై నమోఽస్తు తే । ఇత్యుక్తా పునరేవాహ సురసా క్షుధితాస్మ్యహమ్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రవిశ్య గచ్ఛ మే వక్త్రం నో చేత్త్వాం భక్షయామ్యహమ్ । ఇత్యుక్తో హనుమానాహ ముఖం శీఘ్రం విదారయ ॥ ౧౭ ॥ ప్రవిశ్య వదనం తే౽ద్య గచ్ఛామి త్వరయాన్వితః । ఇత్యుక్త్వా యోజనాయామదేహో భూత్వా పురస్స్థితః ॥ ౧౮ ॥ దృష్ట్వా హనుమతో రూపం సురసా పఞ్చయోజనమ్ । ముఖం చకార హనుమాన్ ద్విగుణం రూపమాదధత్ ॥ ౧౯ ॥ తతశ్చకార సురసా యోజనానాం చ వింశతిమ్ । వక్త్రం చకార హనుమాం స్త్రింశద్యోజనసమ్మితమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతశ్చకార సురసా పఞ్చాశద్యోజనాయతమ్ । వక్త్రం తదా హనూమాంస్తు బభూవాఙ్గుష్ఠసన్నిభః ॥ ౨౧ ॥ ప్రవిశ్య వదనం తస్యాః పునరేత్య పురస్స్థితః । ప్రవిష్టో నిర్గతో౽హం తే వదనం దేవి తే నమః ॥ ౨౨ ॥ ఏవం వదన్తం దృష్ట్వా సా హనూమన్త మథాబ్రవీత్ । గచ్ఛ సాధయ రామస్య కార్యం బుద్ధిమతాం వర ॥ ౨౩ ॥ దేవైస్సమ్ప్రేషితాహం తే బలం జిజ్ఞాసుభిః కపే । దృష్ట్వా సీతాం పునర్గత్వా రామం ద్రక్ష్యసి గచ్ఛ భో ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుక్త్వా సా యయౌ దేవలోకం వాయుసుతః పునః । జగామ వాయుమా

ర్తే గరుత్మానివ పక్షిరాట్ ॥ ౨౪ ॥ సముద్రోఽప్యాహ మైనాకం మణికాఞ్చనపర్వతమ్ ॥ గచ్ఛత్యేష మహాసత్త్వో
హనూమాన్మారుతాత్మజః । రామస్య కార్యసిద్ధ్యర్థం తస్య త్వం సచివో భవ ॥ ౨౫ ॥ సగరైర్వర్ధితో యస్మాత్పురా
హం సాగరోఽభవమ్ ॥ ౨౬ ॥ తస్యాన్వయే బభూవాసౌ రామో దాశరథిః ప్రభుః । తస్య కార్యార్థసిద్ధ్యర్థం గచ్ఛ
త్యేష మహాకపిః । త్వముత్తిష్ఠ జలాత్తూర్ణం త్వయి విశ్రమ్య గచ్ఛతు ॥ ౨౭½ ॥ స తథేతి ప్రాదురభూజ్జలమధ్యాన్మ
హోన్నతః ॥ ౨౯ ॥ నానామణిమయైః శృఙ్గైస్తస్యోపరి నరాకృతిః ॥ ప్రాహ యాన్తం హనూమన్తం మైనాకోఽ
హం మహాకపే ॥ ౩౦ ॥ సముద్రేణ సమాదిష్టస్త్వద్విశ్రామాయ మారుతే । ఆగచ్ఛామృతకల్పాని జగ్ధ్వా పక్వఫలా
ని మే ॥ ౩౧ ॥ విశ్రమ్యాత్ర క్షణం పశ్చాద్గమిష్యసి యథాసుఖమ్ ॥ ఏవముక్తస్తదా ప్రాహ హనూమాన్మారుతా
త్మజః ॥ ౩౨ ॥ గచ్ఛతో రామకార్యార్థం భక్షణం మే కథం భవేత్ । విశ్రామో వా కథం మే స్యాద్గన్తవ్యం త్వరితం మయా ॥
౩౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా స్పృష్టశిఖరః కరాగ్రేణ యయౌ కపిః । కిఞ్చిద్దూరం గతస్యాస్య ఛాయాం ఛాయాగ్రహోఽగ్ర
హీత్ ॥ ౩౪ ॥ సింహికా నామ సా ఘోరా జలమధ్యే స్థితా సదా । ఆకాశగామినాం ఛాయామాక్రమ్యాకృష్య భక్షయేత్ ॥ ౩౫ ॥
తయా గృహీతో హనుమాంశ్చిన్తయామాస వీర్యవాన్ । కేనేదం మే కృతం వేగరోధనం విఘ్నకారిణా ॥ ౩౬ ॥ దృ
శ్యతే నైవ కోఽప్యత్ర విస్మయో మే ప్రజాయతే । ఏవం విచిన్త్య హనుమానధో దృష్టిం ప్రసారయత్ ॥ ౩౭ ॥ తత్ర దృష్ట్వా
మహాకాయాం సింహికాం ఘోరరూపిణీమ్ । పపాత సలిలే తూర్ణం పద్భ్యామేవాహనద్రుషా ॥ ౩౮ ॥ పునరుత్ప్లు
త్య హనుమాన్దక్షిణాభిముఖో యయౌ ॥ ౩౮½ ॥ తతో దక్షిణమాసాద్య కూలం నానాఫలద్రుమమ్ ॥ నానాపక్షిమృ
గాకీర్ణం నానాపుష్పలతావృతమ్ । తతో దదర్శ నగరం త్రికూటాచలమూర్ధని ॥ ౪౦ ॥ ప్రాకారైర్బహుభిర్యుక్తం ప
రిఖాభిశ్చ సర్వతః ॥ ౪౦½ ॥ ప్రవేక్ష్యామి కథం లఙ్కామితి చిన్తాపరోఽభవత్ ॥ ౪౧ ॥ రాత్రౌ వేక్ష్యామి సూక్ష్మోఽహం
లఙ్కాం రావణపాలితామ్ । ఏవం విచిన్త్య తత్రైవ స్థిత్వా లఙ్కాం జగామ సః ॥ ౪౨ ॥ ధృత్వా సూక్ష్మం వపుర్ద్వారి

ఆకాశే పర్యటంతీ సా । తతో లంకా శరీరిణీ ప్రాకృతా సీ వేషధారిణీ ॥ ౪౩ ॥ ప్రవిశంతం హనూమంతం దృష్ట్వా లంకాభ్యభాషత । కస్త్వం వానరరూపేణ మామనాదృత్య లంకినీమ్ ॥ ౪౪ ॥ ప్రవిశ్య చోరవద్రాత్రౌ కింభవాన్కర్తుమిచ్ఛతి । ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షీ పాదేనాభిజఘాన తమ్ ॥ ౪౫ ॥ హనూమానపి తాం వామముష్టినాఽవజ్ఞయాఽహనత్ । తదైవ పతితా భూమౌ రక్తముద్వమతీ భృశమ్ ॥ ౪౬ ॥ ఉత్థాయ ప్రాహ సా లంకా హనూమంతం మహాబలమ్ । హనూమన్గచ్ఛ భద్రం తే జితా లంకా త్వయాఽనఘ ॥ ౪౭ ॥ పురాఽహం బ్రహ్మణా ప్రోక్తా హ్యష్టావింశతిపర్యయే । త్రేతాయుగే దాశరథీ రామో నారాయణోఽవ్యయః ॥ ౪౮ ॥ జనిష్యతే యోగమాయా సీతా జనకవేశ్మని । భూమిభారహరార్థాయ ప్రార్థితోఽయం మయా క్వచిత్ ॥ ౪౯ ॥ సభార్యో రాఘవో భ్రాత్రా గమిష్యతి మహావనమ్ । తత్ర సీతాం మహామాయాం రావణోఽపహరిష్యతి ॥ ౫౦ ॥ పశ్చాద్రామేణ సాచివ్యం సుగ్రీవస్య భవిష్యతి । సుగ్రీవో జానకీం ద్రష్టుం వానరాన్ప్రేషయిష్యతి ॥ ౫౧ ॥ తత్రైకః కపిరాగత్య రాత్రౌ త్వాం ధర్షయిష్యతి । త్వయా చ భర్త్సితః సోఽపి త్వాం హనిష్యతి ముష్టినా ॥ ౫౨ ॥ తేనాహతా త్వం వ్యథితా భవిష్యసి యదాఽనఘే । తదైవ రావణస్యాంతో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౫౩ ॥ యస్మాత్త్వయా జితా లంకా జితం సర్వం త్వయాఽనఘ । రావణాంతఃపురవరే క్రీడాకాననముత్తమమ్ ॥ ౫౪ ॥ తన్మధ్యేఽశోకవనికా దివ్యపాదపసంకులా । అస్తి తస్యాం మహావృక్షః శింశపా నామ మధ్యగః ॥ ౫౫ ॥ తత్రాస్తే జానకీ ఘోరరాక్షసీభిస్సురక్షితా । దృష్ట్వైవ గచ్ఛ త్వరితం రాఘవాయ నివేదయ ॥ ౫౬ ॥ ధన్యాఽహమప్యద్య చిరాయ రాఘవస్మృతిర్మమాసీద్భవపాశమోచనీ । తద్భక్తసంగోఽప్యతిదుర్లభో మమ ప్రసీదతాం దాశరథిస్సదా హృది ॥ ౫౭ ॥ ఉల్లంఘితే కల్మాపవనాత్మజేన ధరాసుతాయాశ్చ దశాననస్య । ప్రస్ఫోరితా వామభుజాక్షిచక్రం రామస్య దక్షాంగమభూచ్ఛ్రియస్య ॥ ౫౮ ॥

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, సుందరకాండే ప్రథమస్సర్గః.సమాప్తః.

తతో జగామ హనుమాన్ లంకాం పరమశోభనామ్ । రాత్రౌ సూక్ష్మతనుర్భూత్వా బభ్రామ పరితః పురీమ్ ॥ ౧ ॥ సీతాన్వేషణ కార్యార్థీ ప్రవివేశ నృపాలయమ్ । తత్ర సర్వ ప్రదేశేషు విచిన్వ హనుమాన్కపిః ॥ ౨ ॥ నాపశ్యజ్జానకీం స్పష్ట్వా తతో లంకాభిభాషితమ్ । జగామ హనుమాన్ శీఘ్రమశోక వనికాం శుభామ్ ॥ ౩ ॥ సురపాదపసంబాధాం రత్నసోపాన వాపికామ్ । నానాపక్షి మృగాకీర్ణాం స్వర్ణప్రాసాద శోభితామ్ ॥ ౪ ॥ ఫలైరానమ్రశాఖాగ్రపాదపైః పరివారితామ్ । విచిన్వన్జానకీం తత్ర ప్రతివృక్షం మరుత్సుతః ॥ ౫ ॥ దదర్శాభ్రం లిహం తత్ర చైత్యప్రాసాదముత్తమమ్ ॥ దృష్ట్వా విస్మయ మాపన్నో మణిస్తంభ శతాన్వితమ్ ॥ ౬ ॥ సమతీత్య పునర్గత్వా కించిద్దూరం సమారుతిః । దదర్శ శింశపావృక్ష మత్యంత నిబిడచ్ఛదమ్ ॥ ౭ ॥ అధ్యాస్తాతపమాకీర్ణం స్వర్ణవర్ణ విహంగమైః । తన్మూలే శింశపా మధ్యే స్థితాం జనక నందినీమ్ ॥ ౮ ॥ దదర్శ హనుమాన్వీరో దేవతామివ భూతలే । ఏక వేణీం కృశాం దీనాం మలినాంబర ధారిణీమ్ ॥ ౯ ॥ భూమౌ శయానాం శోచంతీం రామ రామేతి భాషిణీమ్ । త్రాతారం నాధిగచ్ఛంతీ ముపవాస కృశాం శుభామ్ ॥ ౧౦ ॥ శాఖాంతచ్ఛదమధ్యస్థో దదర్శ కపికుంజరః । కృతార్థోఽహం కృతార్థోఽహం దృష్ట్వా జనకనందినీమ్ । మయైవ సాధితం కార్యం రామస్య పరమాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ తతః కిలకిలాశబ్దో బభూవాంతః పురాద్బహిః ॥ ౧౨ ॥ కిమేతదితి సంలీనో వృక్ష పత్రేషు మారుతిః । ఆయాంతం రావణం తత్ర స్త్రీజనైః పరివారితమ్ ॥ ౧౩ ॥ దశాస్యం వింశతిభుజం నీలాంజన చయోపమమ్ । దృష్ట్వా విస్మయమాపన్నః పత్రమధ్యే వ్యలీయత ॥ ౧౪ ॥ రావణో రాఘవేణాశు మరణం మే కథం భవేత్ । సీతార్థమపి నాయాతి రామః కిం కారణం భవేత్ ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యేవం చింతయన్నిత్యం రామమేవ సదా హృది । తస్మిన్నేవ దినే రాత్రౌ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౧౬ ॥ స్వప్నే రామేణ సందిష్టః కశ్చిదాగత్య వానరః । కామరూపధరః సూక్ష్మో వృక్షాగ్రస్థోఽనుపశ్యతి ॥ ౧౭ ॥ ఇతి దృష్ట్వాద్భుతం స్వప్నం స్వాత్మన్యేవానుచింత్య సః । స్వప్నః కదాచిత్సత్యః స్యాదేవం తత్ర కరోమ్యహమ్ ॥ ౧౮ ॥ జానకీం వాక్యశరైర్విద్ధ్వా దుఃఖితాం నితరామహమ్ । కరోమి దృష్ట్వా రామాయ నివేదయతు

వానరః ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యేవం చిన్తయత్ సీతా సమీప మగమద్ద్రుతమ్ । నూపురాణాం కిఙ్కిణీనాం శ్రుత్వా శి
ఞ్జిత మఙ్గనా । సీతా భీతా లీయమానా స్వాత్మన్యేవ సుమధ్యమా । అధోముఖ్యశ్రునయనా స్థితా రామార్పితాన్త
రా ॥ ౨౦ ॥ రావణోఽపి తదా సీతామాలోక్యాహ సుమధ్యమే । మాం దృష్ట్వా కిం వృథా సుభ్రు స్వాత్మన్యేవ వి
లీయసే ॥ ౨౧ ॥ రామో వనచరాణాం హి మధ్యే తిష్ఠతి సానుజః । కదాచి ద్దృశ్యతే కైశ్చి త్కదాచిన్నైవ దృశ్య
తే ॥ ౨౨ ॥ మయా తు బహుధా లోకాః ప్రేషితా స్తస్య దర్శనే । న పశ్యన్తి ప్రయత్నేన వీక్షమాణా స్సమన్తతః ॥
౨౩ ॥ కిం కరిష్యసి రామేణ నిస్పృహేణ సదా త్వయి ॥ ౨౪ ॥ త్వయా సదాలిఙ్గితోఽపి సమీపస్థోఽపి సర్వదా ॥
హృదయేఽస్య న చ స్నేహ స్త్వయి రామస్య జాయతే ॥ ౨౫ ॥ త్వత్కృతా న్సర్వభోగాంశ్చ త్వద్గుణా నపి రాఘవః ।
భుఞ్జానోఽపి న జానాతి కృతఘ్నో నిర్గుణోఽధమః ॥ ౨౬ ॥ త్వమానీతా మయా సాధ్వీ దుఃఖశోకసమాకులా । ఇదా
నీమపి నాయాతి భక్తిహీనః కథం వ్రజేత్ ॥ ౨౭ ॥ నిస్సత్త్వో నిర్మమో మానీ మూఢః పణ్డితమానవాన్ ॥ ౨౮ ॥
నరాధమో త్వద్విముఖం కిం కరిష్యసి భామిని । త్వయ్యతీవ సమాసక్తం మాం భజస్వ సురోత్తమమ్ ॥ ౨౯ ॥ దేవ
గన్ధర్వ నాగానాం యక్షకిన్నర యోషితామ్ । భవిష్యసి నియోక్త్రీ త్వం యది మాం ప్రతిపద్యసే ॥ ౩౦ ॥ రావణస్య వ
చః శ్రుత్వా సీతాఽమర్ష సమన్వితా । ఉవాచాధోముఖీ భూత్వా నిధాయ తృణమన్తరే ॥ ౩౧ ॥ రాఘవా ద్బిభ్యతా
నూనం భిక్షురూపం త్వయా ధృతమ్ । రహితే రాఘవాభ్యాం త్వం శునీవ హవిరధ్వరే ॥ ౩౨ ॥ హృతవానసి మాం
నీచ తత్ఫలం ప్రాప్స్యసేఽచిరాత్ । యదా రామశరాఘాత విదారిత వపుర్భవాన్ ॥ ౩౩ ॥ జ్ఞాస్యసేఽమానుషం రా
మం గమిష్యసి యమాన్తికమ్ । సముద్రం శోషయిత్వా వా శరై ర్బద్ధ్వాథ వారిధిమ్ ॥ ౩౪ ॥ హన్తుం త్వాం సమరే
రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః । ఆగమిష్య త్యసన్దేహో ద్రక్ష్యసే రాక్షసాధమ ॥ ౩౫ ॥ త్వాం సపుత్రం సబలం
హత్వా నేష్యతి మాం పురమ్ । శ్రుత్వా రక్షఃపతిః క్రుద్ధో జానక్యాః పరుషాక్షరమ్ ॥ ౩౬ ॥ వాక్యం క్రోధ సమావి

స్త్రః ఖడ్గ ముద్యమ్య సత్వరః । హన్తుం జనక రాజస్య తనయాం తామ్రలోచనః ॥ ౩౪ ॥ మన్దోదరీ నివార్యాహ ప
తిం పతిహితే రతా । త్యజైనాం మానుషీం దీనాం దుఃఖితాం కృపణాం కృశామ్ ॥ ౩౫ ॥ దేవ గన్ధర్వ నాగానాం బ
హ్వ్యస్సన్తి వరాఙ్గనాః । త్వామేవ వరయన్త్యుచ్చైర్మదమత్తవిలోచనాః ॥ ౩౬ ॥ తతో ఽబ్రవీ ద్దశగ్రీవో రాక్ష
సీ ర్వికృతాననాః । యథా మే వశగా సీతా భవిష్యతి సకామనా । తథా యతధ్వం త్వరితం తర్జనాదరణాదిభిః ॥ ౪౦ ॥
ద్విమాసాభ్యన్తరే సీతా యది మే వశగా భవేత్ । తదా సర్వసుఖోపేతా రాజ్యం భోక్ష్యతి సా మయా ॥ ౪౧ ॥
యది మాసద్వయా దూర్ధ్వం మచ్ఛయ్యాం నాభినన్దతి । తదా మే ప్రాతరాశాయ హత్వా కురుత మానుషీమ్ ॥ ౪౨ ॥
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ స్త్రీభీ రావణో ఽన్తః పురాలయమ్ । రాక్షస్యో జానకీ మేత్య భీషయన్త్యః స్వతర్జనైః ॥ ౪౩ ॥
తత్రైకా జానకీ మాహ యౌవనం తే వృథాగతమ్ । రావణేన సమాసాద్య సఫలం తు భవిష్యతి ॥ ౪౪ ॥ అపరాహ
కోపేన కిం విలమ్బేన జానకి । ఇదానీం ఛేద్యతా మఙ్గం విభజ్య చ పృథక్ పృథక్ ॥ ౪౫ ॥ అన్యా తు ఖడ్గ ముద్యమ్య
జానకీం హన్తు ముద్యతా । అన్యా కరాలవదనా విదార్యాస్య మభీషయత్ ॥ ౪౬ ॥ ఏవం తాం భీషయన్తీస్తా రా
క్షసీ ర్వికృతాననాః । నివార్య త్రిజటా వృద్ధా రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్ ॥ ౪౭ ॥ శృణుధ్వం దుష్టరాక్షస్యో మద్వా
క్యం వో హితం భవేత్ । న భీషయధ్వం రుదతీం నమస్కురుత జానకీమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఇదానీ మేవ మే స్వప్నే రామః కమ
లలోచనః । ఆరుహ్యైరావతం శుభ్రం లక్ష్మణేన సమాగతః ॥ ౪౯ ॥ దగ్ధ్వా లఙ్కాపురీం సర్వాం హత్వా రావణ మా
హవే । ఆరోప్య జానకీం స్వాఙ్కే స్థితో దృష్టో ఽగమూర్ధని ॥ ౫౦ ॥ రావణో గోమయహ్రదే తైలాభ్యక్తో దిగమ్బ
రః । అగాహత్పుత్రపౌత్రైశ్చ కృత్వా వదనమాలికామ్ ॥ ౫౧ ॥ విభీషణస్తు రామస్య సన్నిధౌ హృష్టమానసః ।
సేవాం కరోతి రామస్య పాదయో ర్భక్తిసంయుతః ॥ ౫౨ ॥ సర్వథా రావణం రామో హత్వా సకుల మఞ్జసా । వి
భీషణాయాధిపత్యం దత్వా సీతాం శుభాననామ్ । అఙ్కే నిధాయ స్వపురీం గమిష్యతి న సంశయః ॥ ౫౩ ॥ త్రిజటాయా వచ

శ్రుత్వా భీతాస్తా రాక్షస్యస్త్రిజటయా । తూష్ణీమాసంస్తతస్తత్ర నిద్రావశముపాగతాః ॥ ౫౫ ॥ తర్జితా రాక్షసీభిస్సా సీతా భీతాఽతివిహ్వలా । త్రాతారం నాధిగచ్ఛంతీ దుఃఖేన పరిమూర్ఛితా ॥ ౫౬ ॥ అశ్రుభిః పూర్ణనయనా చింతయంతీదమబ్రవీత్ । ప్రభాతే భక్షయిష్యంతి రాక్షస్యో మాం న సంశయః । ఇదానీమేవ మరణం కేనోపాయేన మే భవేత్ ॥ ౫౭ ॥ ఏవం సుదుఃఖేన పరిప్లుతా సా । విముక్తకంఠం రుదతీ చిరాయ । ఆలంబ్య శాఖాం కృతనిశ్చయా మృతా । న జానతీ కంచిదుపాయమంగనా ॥ ౫౮ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, సుందరకాండే, ద్వితీయస్సర్గః, సమాప్తః.

ఉద్బంధనేనవా మోక్ష్యే శరీరం రాఘవం వినా । జీవితేన ఫలం కింస్యాన్మమ రక్షోఽధిమధ్యతః ॥ ౧ ॥ దీర్ఘా వేణీ మమాత్యర్థముద్బంధాయ భవిష్యతి । ఏవం నిశ్చితబుద్ధిం తాం మరణాయాథ జానకీమ్ ॥ ౨ ॥ విలోక్య హనుమాన్ కించిద్వివిక్తే తదభాషత । శనైశ్శనైః సూక్ష్మరూపో జానక్యాః శ్రోత్రగం వచః ॥ ౩ ॥ ఇక్ష్వాకువంశసంభూతో రాజా దశరథో మహాన్ । అయోధ్యాధిపతిస్తస్య చత్వారో లోకవిశ్రుతాః ॥ ౪ ॥ పుత్రా దేవసమాస్సర్వే లక్షణైరుపలక్షితాః । రామశ్చ లక్ష్మణశ్చైవ భరతశ్చైవ శత్రుహా ॥ ౫ ॥ జ్యేష్ఠో రామః పితుర్వాక్యాద్దండకారణ్యమాగతః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా భార్యయా సహ ॥ ౬ ॥ ఉవాస గౌతమీతీరే పంచవట్యాం మహామనాః ॥ ౬౹ ॥ తత్ర సీతా మహాభాగా సీతా జనకనందినీ రహితే రామచంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ॥ ౭౹ ॥ తతో రామోఽతిదుఃఖార్తో మార్గమాణోఽథ జానకీమ్ । జటాయుషం పక్షిరాజం మహత్య పతితం భువి । తస్మై దత్త్వా దివం శీఘ్రం ఋశ్యమూకముపాగమత్ ॥ ౮ ॥ సుగ్రీవేణ కృతా మైత్రీ రామస్య విదితాత్మనః ॥ ౮౹ ॥ తద్భార్యాపహారిణం హత్వా వాలినం రఘునందనః । రాజ్యే కపీనాం సుగ్రీవం మిత్రం కార్యం చ కారణాత్ ॥ ౯౹ ॥ సుగ్రీవస్తు సమానాయ్య వానరాన్వానరప్రభుః । ప్రేషయామాస పరితో వానరాన్ పరిమార్గణే । సీతాయాస్తత్ర చైకోఽహం సుగ్రీవసచివో హరిః ॥ ౧౦ ॥

సమ్పాతివచనాచ్ఛీఘ్రముల్లఙ్ఘ్య శతయోజనమ్ । సముద్రం నగరీం లఙ్కాం విచిన్వన్ జానకీం శుభామ్ ॥ ౧౩ ॥ శనైర్వృక్షవనికాం విచిన్వన్ శింశపాతరుమ్ । అద్రాక్షం జానకీమత్ర శోచన్తీం దుఃఖసమ్ప్లుతామ్ । రామస్య మహిషీం దేవీం కృతకృత్యోఽహమాగతః ॥ ౧౪ ॥ ఇత్యుక్త్వోపరరామాథ మారుతిర్బుద్ధిమత్తరః ॥ ౧౫ ॥ సీతా క్రమేణ తత్సర్వం శ్రుత్వా విస్మయమాయయౌ । కిమిదం మే శ్రుతం వ్యోమ్ని వాయునా సముదీరితమ్ ॥ ౧౬ ॥ స్వప్నో వా మే మనోభ్రాన్తిర్యదివా సత్యమేవ తత్ । నిద్రా మే నాస్తి దుఃఖేన జానామ్యేతత్కుతో భ్రమః ॥ ౧౭ ॥ యేన మే కర్ణపీయూషం వచనం సముదీరితమ్ । స దృశ్యతాం మహాభాగః ప్రియవాదీ మమాగ్రతః ॥ ౧౮ ॥ శ్రుత్వా తజ్జానకీవాక్యం హనుమాన్పత్రషణ్డతః । అవతీర్య శనైస్సీతాపురతస్సమవస్థితః ॥ ౧౯ ॥ కలవిఙ్కప్రమాణాఙ్గో రక్తాస్యః పీతవానరః । ననామ శనకైస్సీతాం ప్రాఞ్జలిః పురతః స్థితః ॥ ౨౦ ॥ దృష్ట్వా తం జానకీ భీతా రావణోఽయముపాగతః । మాం మోహయితుమాయాతో మాయయా వానరాకృతిః ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యేవం చిన్తయిత్వా సా తూష్ణీమాసీదధోముఖీ । పునరప్యాహ తాం సీతాం దేవి యత్త్వం విశఙ్కసే ॥ ౨౨ ॥ నాహం తథావిధో మాతస్త్యజ శఙ్కాం మయి స్థితామ్ ॥ ౨౩ ॥ దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్య పరమాత్మనః । సచివోఽహం హరీన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య శుభప్రదే । వాయోః పుత్రోఽహమఖిలప్రాణభూతస్య శోభనే ॥ ౨౪ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా జానకీ ప్రాహ హనూమన్తం కృతాఞ్జలిమ్ । వానరాణాం మనుష్యాణాం సఙ్గతిర్ఘటతే కథమ్ । యథా త్వం రామచన్ద్రస్య దాసోఽహమితి భాషసే ॥ ౨౫ ॥ తామాహ మారుతిః ప్రీతో జానకీం పురతః స్థితః ॥ ౨౬ ॥ ఋశ్యమూకమగాద్రామః శబర్యా నోదితః సుధీః । సుగ్రీవో ఋశ్యమూకస్థో దృష్టవాన్ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౭ ॥ ప్రేషయామాస మాం జ్ఞాతుం రాఘవస్య హృద్గతమ్ । బ్రహ్మచారివపుర్ధృత్వా గతోఽహం రామసన్నిధిమ్ ॥ ౨౮ ॥ జ్ఞాత్వా రామస్య సద్భావం స్కన్ధోపరి నిధాయ తౌ । నీత్వా సుగ్రీవసాన్నిధ్యం సఖ్యం చాకరవం తయోః ॥ ౨౯ ॥ సుగ్రీవస్య హృతా భార్యా వాలినా తం

రేషూ స్థితః । పశ్యంత్సైకేన బాణేన తతో రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ సుగ్రీవం వానరాణాం స ప్రేషయామాస సర్వతః ।
దిగ్భ్యో వానరవీరాంస్తే త్వాం తే పరిమార్గణే ॥ ౩౧ ॥ గచ్ఛ త్వం రాఘవో దృష్ట్వా మాం మహామతే సాదరమ్ ॥ ౩౨ ॥
త్వయి కార్యమశేషం మే స్థితం మారుతనన్దన । బ్రూహి మే కుశలం సర్వం సీతాయై లక్ష్మణస్య చ ॥ ౩౩ ॥ అఙ్గులీయ
కమేతన్మే పరిజ్ఞానార్థముత్తమమ్ । సీతాయై దీయతాం సాధు మన్నామాక్షరముద్రితమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ
మహ్యం కరాగ్రాదఙ్గులీయకమ్ । ప్రయత్నేన మయానీతం దేవి పశ్యాఙ్గులీయకమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ దేవ్యై
ముద్రికాం మారుతాత్మజః । నమస్కృత్య స్థితో దూరాద్బద్ధాఞ్జలిపుటో హరిః ॥ ౩౬ ॥ దృష్ట్వా సీతా ప్రముదితా
రామనామాఙ్కితాం తదా । ముద్రికాం శిరసా ధృత్వా స్రవదానన్దనేత్రజా ॥ ౩౭ ॥ కపే మే ప్రాణదాతా త్వం బు
ద్ధిమానసి రాఘవే । భక్తోఽసి ప్రియకారీ త్వం విశ్వాసోఽస్తి తవైవ హి ॥ ౩౮ ॥ నో చేన్మత్సన్నిధిం చాన్యం పురుషం ప్రేష
యేత్కథమ్ । హనుమన్ దృష్టమఖిలం మమ దుఃఖాదికం త్వయా ॥ ౩౯ ॥ సర్వం కథయ రామాయ యథా మే జాయ
తే దయా । మాసద్వయావధి ప్రాణాః స్థాస్యన్తి మమ సత్తమ ॥ ౪౦ ॥ నాగమిష్యతి చేద్రామో భక్షయిష్యతి మాం
ఖలః । అతః శీఘ్రం కపీన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ సమన్వితః ॥ ౧౪ ॥ వానరానీకపైః సార్ధం హత్వా రావణమాహవే । సపుత్రం
సబలం రామో యది మాం మోచయేత్ప్రభుః ॥ ౪౧ ॥ తత్తస్య సదృశం వీర్యం వీరవర్ణ్యయవర్ణితమ్ ॥ ౪౨ ॥ యథా మాం
తారయేద్రామో హత్వా శీఘ్రం దశాననమ్ । తథా యతస్వ హనుమన్ వాచా ధర్మమవాప్నుహి ॥ ౪౩ ॥ హనుమానపి
తామాహ దేవి దృష్టో యథా మయా । రామస్సలక్ష్మణః శీఘ్రమాగమిష్యతి సాయుధః ॥ ౪౪ ॥ సుగ్రీవేణ ససైన్యే
న హత్వా దశముఖం బలాత్ । సమానేష్యతి దేవి త్వామయోధ్యాం నాత్ర సంశయః ॥ ౪౫ ॥ తమాహ జానకీ రా
మః కథం వారిధిమాతతమ్ । తీర్త్వాఽఽయాస్యత్యమేయాత్మా వానరానీకపైస్సహ ॥ ౪౬ ॥ హనుమానాహ మే స్కన్ధా
వారుహ్య పురుషర్షభౌ । ఆయాస్యతః ససైన్యశ్చ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ విహాయసా క్షణేనైవ తీర్త్వా వారిధిమా

తతమ్ । సర్వం హనిష్యతి రక్షోఘ్నం స్త్వత్కృతే నాత్ర సంశయః ॥ ౪౮ ॥ అనుజ్ఞాం దేహి మే దేవి గచ్ఛామి త్వరయాన్వితః । ద్రష్టుం రామం సహ భ్రాత్రా త్వరయామి తవాన్తికమ్ ॥ ౪౯ ॥ దేవి కించి దభిజ్ఞానం దేహి మే యేన రాఘవః । విశ్వసేన్మాం ప్రయత్నేన తతో గన్తా సముత్సుకః ॥ ౫౦ ॥ తతః కిఞ్చి ద్విచార్యాథ సీతా కమలలోచనా । విముచ్య కేశపాశాన్తస్థితం చూడామణిం దదౌ ॥ ౫౧ ॥ అనేన విశ్వసే ద్రామ స్త్వాం కపీన్ద్ర సలక్ష్మణః ॥ ౫౨ ॥ అభిజ్ఞానార్థ మన్యచ్చ వదామి తవ సువ్రత । చిత్రకూటగిరౌ పూర్వ మేకదా రహసి స్థితః । మదఙ్కే శిర ఆధాయ నిద్రాతి రఘునన్దనః ॥ ౫౩ ॥ ఐన్ద్రిః కాక స్తదాగత్య నఖై స్తుణ్డేన చాసకృత్ । మత్పాదాఙ్గుష్ఠ మారక్తం విదదారామిషాశయా ॥ ౫౪ తతో రామః ప్రబుధ్యాథ దృష్ట్వా పాదం కృతవ్రణమ్ । కేన భద్రే కృతం చైత ద్విప్రియం మే దురాత్మనా ॥ ౫౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా పురతోఽపశ్య ద్వాయసం మాం పునః పునః । అభిద్రవన్తం రక్తాక్త నఖతుణ్డం చుకోప హ ॥ ౫౬ ॥ తృణమేకముపాదాయ దివ్యాస్త్రేణాభియోజ్య తత్ । చిక్షేప లీలయా రామో వాయసోపరి తజ్జ్వలత్ ॥ ౫౭ ॥ అభ్యద్రవ ద్వాయసశ్చ భీతో లోకాన్ భ్రమన్పునః । ఇన్ద్ర బ్రహ్మాదిభిశ్చాపి న శక్యో రక్షితుం తదా ॥ ౫౮ ॥ రామస్య పాదయో రగ్రే న్యపత ద్భీత్యా దయానిధేః । శరణాగత మాలోక్య రామ స్త మిద మబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥ అమోఘ మేత దస్త్రం మే దత్త్వైకాక్షి మితో వ్రజ । సవ్యం దత్త్వా గతః కాక ఏవం పౌరుషవానపి ॥ ౬౦ ॥ ఉపేక్షతే కిమర్థం మామిదానీం సోఽపి రాఘవః । హనుమానపి తా మాహ శ్రుత్వా సీతానుభాషితమ్ ॥ ౬౧ ॥ దేవి త్వాం యది జానాతి స్థితామత్ర రఘూత్తమః । కరిష్యతి క్షణా ద్భస్మ లఙ్కాం రాక్షసమణ్డితామ్ ॥ ౬౨ ॥ జానకీ ప్రాహ తం వత్స కథం త్వం యోత్స్యసేఽసురైః । అతిసూక్ష్మవపుః సర్వే వానరాశ్చ భవాదృశాః ॥ ౬౩ ॥ శ్రుత్వా తద్వచనం దేవ్యై పూర్వరూప మదర్శయత్ । మేరుమన్దర సఙ్కాశం రక్షోగణవిభీషణమ్ ॥ ౬౪ ॥ దృష్ట్వా సీతా హనూమన్తం మహాపర్వతసన్నిభమ్ । హర్షేణ మహతాఽఽవిష్టా ప్రాహ తం కపికుఞ్జరమ్ ॥ ౬౫ ॥ సమర్థోఽసి మహాసత్త్వ ద్రక్ష్యన్తి త్వాం మహా

బలమ్ । రామస్సుగ్రీవసహితః పశ్చాద్గచ్ఛ రామాన్తికం ద్రుతమ్ ॥౬౬॥ బుభుక్షితః కపిః ప్రాహ దర్శనాత్పారణం మమ । భవిష్య-
తి [illegible] మే ॥౬౭॥ తథేత్యుక్తస్తు జానక్యా భక్షయిత్వా ఫలం కపిః । తతః ప్రస్థాపితో గ-
చ్ఛన్ జానకీం ప్రణిపత్య సః । కించిద్దూరం తతో గత్వా స్వాత్మన్యేవాను చిన్తయత్ ॥౬౮॥ కార్యార్థమాగతో దూతః
స్వామికార్యావిరోధతః । అన్యత్కించిదసంపాద్య గచ్ఛత్యధమ ఏవ సః ॥౬౯॥ అతోऽహం కించిదన్యచ్చ కృత్వా దృష్ట్వా-
థ రావణమ్ । సంభాష్య చ తతో రామదర్శనార్థం వ్రజామ్యహమ్ ॥౭౦॥ ఇతి నిశ్చిత్య మనసా వృక్షషణ్డాన్ మహాబలః । ఉ-
త్పాట్యాశోకవనికాం నిర్వృక్షామకరోత్క్షణాత్ ॥౭౧॥ సీతాశ్రయనగం త్యక్త్వా వనం శూన్యం చకార సః । ఉత్పాటయ-
న్తం విపినం దృష్ట్వా రాక్షస్యో భీతాః ॥౭౨॥ అపృచ్ఛన్ జానకీం కోऽసౌ వానరాకృతిరుద్భటః ॥౭౩॥ జానక్యువాచ । భవత్యేవ విజా-
నన్తి మాయాం రాక్షసనిర్మితామ్ । నాహమేనం విజానామి దుఃఖశోకసమాకులా ॥౭౪॥ ఇత్యుక్తాస్త్వరితం గత్వా రాక్షస్యో
భయపీడితాః । హనూమతా కృతం సర్వం రావణాయ న్యవేదయన్ ॥౭౫॥ దేవ కశ్చిన్మహాసత్త్వో వానరాకృతిదేహభృత్ । సీ-
తయా సహ సంభాష్య హ్యశోకవనికాం క్షణాత్ । ఉత్పాట్య చైత్యప్రాసాదం బభఞ్జామితవిక్రమః ॥౭౬॥ ప్రాసాద-
రక్షిణస్సర్వాన్ హత్వా తత్రైవ తిష్ఠతి । తచ్ఛ్రుత్వా తూర్ణముత్థాయ వనభఙ్గం మహాప్రియమ్ ॥౭౭॥ కింకరాన్ ప్రే-
షయామాస నియుతం రాక్షసాధిపః ॥౭౮॥ నిర్భగ్నచైత్యప్రాసాదపరిఘం హస్తసంస్థితః । హనుమాన్ స్వర్ణతోర-
ణాగ్రే లోహస్తమ్భకృతాయుధః । కింకరాన్ ఘోరచరణాన్ రక్తాస్యాన్ భీషణాకృతీన్ । ఆపతన్తం మహాసంఘం రాక్షసానాం
దదర్శ సః ॥౭౯॥ చకార సింహనాదం చ శ్రుత్వా తే ముముహుర్భృశమ్ ॥౮౦॥ హనూమన్తం తతో దృష్ట్వా రాక్ష-
సా భీమాకృతిమ్ । నిర్జఘ్నుర్వివిధాస్త్రైశ్చ సర్వరాక్షసఘాతినమ్ ॥౮౧॥ తతః ఉత్థాయ హనుమాన్ ముద్గరేణ సమన్వి-
తః । నిష్పిపేష క్షణాదేవ మశకానివ యూథపః ॥౮౨॥ నిహతాన్ కింకరాన్ శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।
పఞ్చ సేనాపతీన్ ప్రాగ్రే ప్రేషయామాస దుర్మదాన్ ॥౮౩॥ హనూమానపి తాన్సర్వాన్ లోహస్తమ్భేన వానరః

తతః క్రుద్ధో మంత్రిసుతాన్ప్రేషయామాస సప్త సః ॥ ౬౪ ॥ ఆగతాన్ కపిస్తాన్సర్వాన్ పూర్వవద్ద్వారదేశతః । జఘాన శృంగేణ హత్వా లోహస్తంభేన మారుతిః ॥ ౬౫ ॥ పూర్వస్థానముపాశ్రిత్య ప్రతీక్షన్ రాక్షసాన్ స్థితః । తతో జగామ బలవాన్ సేనానీరక్షకః ప్రతాపవాన్ ॥ ౬౬ ॥ తముత్పపాత హనుమాన్ దృష్ట్వాఽఽకాశే సముద్గరః । నగేనా త్వరితో మూర్ధ్ని ముద్గరేణ వ్యతాడయత్ ॥ ౬౭ ॥ హత్వా తమక్షం నిశ్శేషం బలం సర్వం చకార సః ॥ ౬౮ ॥ తతశ్శ్రుత్వా కుమారస్య వధం రాక్షసపుంగవః । క్రోధేన మహతాఽఽవిష్ట ఇంద్రజేతారమబ్రవీత్ ॥ ౬౯ ॥ పుత్ర గచ్ఛామ్యహం తత్ర యత్రాస్తే పుత్రహారిపుః । హత్వా తమథవా బధ్వా ఆనయిష్యామి తే ఽంతికమ్ ॥ ౭౦ ॥ ఇంద్రజిత్ పితరం ప్రాహ త్యజ శోకం మహామతే । మయి స్థితే కిమర్థం త్వం భాషసే దుఃఖితం వచః ॥ ౭౧ ॥ బద్ధ్వానేష్యే ద్రుతం తాత వానరం బ్రహ్మపాశతః । ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః । జగామ వాయుపుత్రస్య సమీపం వీరవిక్రమః ॥ ౭౨ ॥ తతోఽతిగర్జితం శ్రుత్వా స్తంభముద్యమ్య వీర్యవాన్ । ఉత్పపాత నభోదేశం గరుత్మానివ మారుతిః ॥ ౭౩ ॥ తతో భ్రమంతం నభసి హనుమంతం శిలీముఖైః । విధ్వా తస్య శిరోభాగమిషుభిశ్చాష్టభిః పునః ॥ ౭౪ ॥ హృదయం పాదయుగళం షడ్భిరేకేన వాలధిమ్ । భేదయిత్వా తతో ఘోరం సింహనాదమథాకరోత్ ॥ ౭౫ ॥ తతోఽతిహర్షాద్ధనుమాన్ స్తంభముద్యమ్య వీర్యవాన్ । జఘాన సారథిం సాశ్వం రథంచాచూర్ణయద్వేగాత్ ॥ ౭౬ ॥ తతోఽన్యం రథమాస్థాయ మేఘనాదో మహాబలః । శీఘ్రం బ్రహ్మాస్త్రమాదాయ బధ్వా వానరపుంగవమ్ । నినాయ నికటం రాజ్ఞో రావణస్య మహాబలః ॥ ౭౭ ॥ యస్య నామ సతతం జపంతి యే । ఽజ్ఞానకర్మకృతబంధనం క్షణాత్ । సద్య ఏవ పరిముచ్య తత్పదం । యాంతి కోటిరవిభాసురం శివమ్ ॥ ౭౮ ॥ తస్యైవ రామస్య పదాంబుజం సదా । హృత్పద్మమధ్యే సునిధాయ మారుతిః । సదైవ నిర్ముక్తసమస్తబంధనః । కిం తస్య పాశైరితరైశ్చ బంధనైః ॥ ౭౯ ॥ ౮౦ ॥

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, సుందరకాండే, తృతీయస్సర్గః, సమాప్తః.

యాతుధానాః కపీన్ద్రం ధృతపాశబన్ధనం । విలోకయన్తం నగరం విభీతవత్ । అతాడయన్ ముష్టితలైః సుకోపనాః । పౌరాస్సమన్తాదనయన్త తత్క్షణమ్ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మాస్త్రమేనం క్షణమాత్రసఙ్గమం । కృత్వాగతం బ్రహ్మవరేణ సత్వరమ్ । జ్ఞాత్వాపి హనూమానపి పాశరజ్జుభిః । ధృతో యయౌ కార్యవిశేషగౌరవాత్ ॥ ౨ ॥ సభాన్తరస్థస్య చ రావణస్య తం । పురో నిధాయాహ బలారిజిత్తదా । బద్ధో మయా బ్రహ్మవరేణ వానరః । సమాగతోऽనేన హతా మహాసురాః ॥ ౩ ॥ యదుక్తమత్రార్య విచార్య మన్త్రిభిః । విధీయతామేష నలౌకికో హరిః ॥ ౪ ॥ తతో విలోక్యాహ స రాక్షసేశ్వరః । ప్రహస్తమగ్రే స్థితమఞ్జనాద్రిభమ్ ॥ ౪ ॥ ప్రహస్త పృచ్ఛైనమసౌ కిమాగతః । కిమత్ర కార్యం కుత ఏవ వానరః । వనం కిమర్థం సకలం వినాశితం । హతాః కిమర్థం మమ రాక్షసా బలాత్ ॥ ౫ ॥ తతః ప్రహస్తో హనుమన్తమాదరాత్ । పప్రచ్ఛ కేన ప్రహితోऽసి వానర । భయం చ తే మాస్తు విమోక్ష్యసే మయా । సత్యం వద త్వాఖిలరాజసన్నిధౌ ॥ ౬ ॥ తతోऽతిహృష్టః పవనాత్మజో రిపుం । నిరీక్ష్య లోకత్రయకణ్టకాసురమ్ । వక్తుం ప్రచక్రే రఘునాథసత్కథాం । క్రమేణ రామం మనసా స్మరన్ముహుః ॥ ౭ ॥ శృణు స్ఫుటం దేవగణాద్యమిత్ర హే । రామస్య దూతోऽహమశేషహృత్స్థితేః । యస్యాఖిలేశస్య హృతా వధూస్త్వయా భార్యా స్వనాశాయ శునేవ సద్ధవిః ॥ ౮ ॥ స రాఘవోऽభ్యేత్య మతఙ్గపర్వతే । సుగ్రీవమైత్రీమనలస్య సన్నిధౌ । కృత్వైకబాణేన నిహత్య వాలినం । సుగ్రీవమేవాధిపతిం చకార తమ్ ॥ ౯ ॥ స వానరాణామధిపో మహాబలీ । మహాబలైర్వానరయూథకోటిభిః । రామేణ సార్ధం సహ లక్ష్మణేన భోః । ప్రవర్షణేऽమగ్నయుతోऽవతిష్ఠతే ॥ ౧౦ ॥ సఞ్చోదితాస్తేన మహాహరీశ్వరాః । ధరాసుతాం మార్గయితుం దిశో దశ । తత్రాహమేకః పవనాత్మజః కపిః । సీతాం విచిన్వన్ శనకైః సమాగతః ॥ ౧౧ ॥ దృష్టా మయా పద్మపలాశలోచనా । సీతా కపిత్వాద్వనం వినాశితమ్ ॥ ౧౨ ॥ దృష్ట్వా తతోऽహం రభసా సమాగతాన్ । మాం హన్తుకామాన్ స్వశరీరరక్షణాయ మయా హతాస్తే పరిరక్షితం వపుః । ప్రియో హి దేహోऽఖిలదేహినాం ప్రభో । [illegible] బ్రహ్మాస్త్రపాశేన నిబద్ధ

మాం తత । క్షమాగమ స్నేహని నాదనామకః ॥ ౧౩ ॥ స్మృత్వైవ మాం బ్రహ్మవరప్రభావత। స్త్వత్కృతం సర్వ
మహ్వైమి రావణ । తథా త్వయాహం బద్ధ ఇవాగతో హితం । ప్రవక్తుకామః కరుణారసార్ద్రధీః। ౧౪॥ విచార్య లోకస్య వివే
కతో గతిం । న రాక్షసీం బుద్ధి ముపైహి రావణ । దైవీం గతిం సంసృతిమోక్షహేతుకీం । సమాశ్ర యాత్యన్తహితా
య దేహినః ॥ ౧౫ ॥ త్వం బ్రహ్మణో హ్యుత్తమవంశసమ్భవః। పౌలస్త్యపుత్రోఽసి కుబేరబాన్ధవః । దేహాత్మబు
ద్ధ్యాపిచ పశ్యరాక్షసో । నాస్యాత్మబుద్ధ్యా కిము రాక్షసో నహి ॥ ౧౬ ॥ శరీర బుద్ధీన్ద్రియ దుఃఖసన్తతి। ర్నతేనచత్వం
తవ నిర్వికారతః । అజ్ఞానహేతో శ్చతథైవ సన్తతే। రసత్త్వ మస్యా స్స్వపతోహి దృశ్యవత్ ॥ ౧౭ ॥ ఇదంతు స
త్యం తవ నాస్తి విక్రియా । వికారహేతు ర్నచతేఽద్వయత్వతః । యథా నభ స్సర్వగతం నలిప్యతే । తథాభవాన్దే
హగతోఽపి సూక్ష్మకః ॥ ౧౮ ॥ దేహేంద్రియప్రాణ శరీర సంగత । స్త్వాత్మేతి బుద్ధ్వా ఖిలబన్ధభాగ్భవేత్ ।
చిన్మాత్ర మేవాహ మజోహ మక్షరో । హ్యానన్దభావో హమితి ప్రముచ్యతే ॥ ౧౯ ॥ దేహోఽప్యనాత్మా పృథివీ వి
కారజో । నప్రాణ ఆత్మానిల ఏష ఏవ సః । మనోప్యహంకార వికారఏవ నో । నచాపి బుద్ధి ప్రకృతే ర్వికారజా॥
౨౦ ॥ ఆత్మా చిదానన్ద మయోఽవికారవా । న్దేహాదిసంఘా ద్వ్యతిరిక్త ఈశ్వరః । నిరంజనో ముక్త ఉపాధిక స్సదా।
జ్ఞాత్వైవ మాత్మాన మితో విముచ్యతే। అతో హమాత్యంతిక మోక్ష సాధనం। వక్ష్యే శృణుష్వా వహితో మహామతే॥
౨౧ ॥ విష్ణోర్హి భక్తి స్సువిశోధనం ధియ । స్తతో భవేజ్జ్ఞాన మతీవ నిర్మలమ్ । విశుద్ధతత్త్వానుభవో భవేత్తత। స్సమ్య
గ్విదిత్వా పరమం పదం వ్రిశేత్ ॥ ౨౨ ॥ అతో భజస్వాద్య హరిం రమాపతిం। రామం పురాణం ప్రకృతేః పరం వి
భుమ్ । విసృజ్య మౌర్ఖ్యం హృది శత్రుభావనాం। భజస్వ రామం శరణాగతప్రియమ్। సీతాంపురస్కృత్య సపుత్రబాం
ధవో । రామం నమస్కృత్య విముచ్యసే భయాత్ ॥ ౨౩ ॥ రామం పరాత్మాన మభావయన్జనో । భక్త్యాహృదిస్థం సుఖ
రూప మద్వయమ్ । కథం పరం తీర మవాప్నుయాజ్జనో । భవామ్బుధే ర్దుఃఖతరంగమాలినః ॥ ౨౪ ॥ నోచేత్త్వ మజ్ఞాన